

Symposium

Apollodóros,¹ Druh

Apollodóros Myslíím, že nejsem nepřipraven na to, nač se
vypítáváte. Nedávno totiž jsem šel z domu z Faléara² do města;
172 tu mě uviděl zezadu jeden ze známých a zdaleka na mne za-

vola, žertuje již při tom oslovení: „Stůj, občane Falérský, slyš,
Apollodóre!“³ A já jsem se zastavil i počkal. On pak řekl:
„Apollodóre, již onehdy jsem tě hledal, abych se díkydáně
vypítal, jak se bavili Agathón,⁴ Sókratés, Alkibiadés a ostatní,
kteří byli tenkrát na té hostině, a jaké to byly ty řeči o lásce;
b

vypravoval mi totiž o tom již kdosi jiný, který to slyšel od Foi-
nika Filippova⁵, a řekl, že i ty to víš. Ale nedovedl povědět nic
určitého. Vypravuji mi tedy o tom ty, neboť tobě největším prá-
vem náleží podávat zprávy o řečech tvého přítele. A nejdříve
mi pověz, byl jsi ty sám na té schůzce, či ne?“ – Já na to: „Do-
cela se podobá, že ti onen člověk nevypravoval nic určitého,
c

když myslíš, že se ta schůzka, na kterou se ptáš, konala ne-
dávno, takže bych byl býval i já přítomen.“ – „Nu ano.“ – „Ale
kdepak, Glaukóné, což nevíš, že Agathón zde již mnoho let
nebydlí, kdežto tomu nejsou ještě tři léta, co se já stýkám se
Sókratem a pilně se starám, abych každý den věděl všechno,
cokoli mluví nebo dělá? Předtím jsem jen pobíhal sem tam
a myslil si, že dělám něco vážného; ale přitom jsem byl polito-
váníhodnější než kdokoli jiný – ne méně než jsi nyní ty –, když
jsem si myslil, že je všechno pro mne přednější než zabývat se
filosofií.“ – On pravil: „Neposmivej se, ale řekni mi, kdy byla
ta schůzka.“ – Já jsem odpověděl: „Když jsme my byli ještě
dětí, tehdy, když Agathón zvířezil svou první tragédii, druhý
den potom, co oslavoval oběti ono vítězství, on sám i členové
jeho sboru.“⁷ – „To je tedy velmi dávno, jak se podobá. Ale
kdo ti o tom vypravoval? Či snad sám Sókratés?“ – „Bůh ví, že
ne, nýbrž ten, který to vypravoval také Foinikovi. Byl to jakýsi b

Aristodemos z Kydathenaia,⁸ malý, chodící stále bos; ten byl tenkrát při tom; byl i milovník Sókratův, a to jeden z největších té doby, jak se mi zdá. Než také i Sókrata jsem sezeptal na některé věci ze zprávy onoho muže, a potvrdil mi, že tomu bylo tak, jak onen vypravoval.“ – „Nuže, vypravuj mi, prosím; vždyť cestou do města lze docela dobře mluvit i poslouchat.“

c Tak tedy jsme šli a mluvili o tom; proto, jak jsem řekl na počátku, nejsem nepřipraven. Když tedy chcete, abych to vypravoval i vám, musím to udělati. Vůbec já cítím nesmírnou radost – vedle pomyšlení, že nabyvám prospěchu – při filozofických řečech, kdykoli je buď sám mluvím, nebo slyším od jiných; naopak při některých jiných, jako jsou zejména vaše, lidí bohavých a vydělkářů, jednak sám se horším, jednak lituji vás, svých druhů, že se domníváte, že děláte něco vážného, ačkoli neděláte nic. A snad zase vy si myslíte o mně, že jsem chudák, a domnívám se, že vaše domněnka je pravdivá; avšak o vás se to já nedomnívám, nýbrž dobře to vím.

Druh Jsi stále stejný, Apollodóre; stále totiž káráš sebe i ostatní, a jak se zdá, pokládáš vesměs všechny lidi, počínaje od sebe, za ubohé mimo Sókrata. A odkud asi jsi vzal ten převlastek, že ti říkájí „měkký“,⁹ to já nevím; vždyť ve svých řečech jsi stále takový, sápeš se sám na sebe i na ostatní mimo Sókrata.

e *Apoll.* Příteli, jest tedy zřejmo, že šlím a třeštím, když takto smýšlím i o vás?

Druh Nestojí za to, Apollodóre, nyní se o té věci hádat; ale neodepři nám toho, zač jsme tě prosili, a vypravuj nám, jaké byly ty řeči.

174 *Apoll.* Byly tedy asi takovéto – ale raději se pokusím i já vypravovati vám všechno od začátku, jako to vypravoval on.

Rekl, že potkal Sókrata vymytého a obutého, což bylo u něho jen zřídka viděti; a že se ho otázel, kam jde tak vykrášen.

On odpověděl: Na hostinu k Agathónovi. Včera jsem mu

totiž utekl při oslavě vítězství, měl jsem strach z velkého davu; ale sľhli jsem, že dnes přijdu. A takto jsem se vykrášil proto, abych byl krásný, když jdu ke krásnému. A co ty, nechťelo by se ti jít bez pozvání na hostinu?

A já, pravil, jsem řekl: Udělám, jak ty budeš chtít.

b Nuže, pojd' se mnou, abychom také předělali známé přísloví, totiž tak, že i k Agathónovi chodí dobří sami od sebe na hostiny.¹⁰ Neboť Homer patrně nejen předělal, ale i znásnil toto přísloví; vyličil totiž Agamemnona jako obzvlášť statečného bojovníka, Menelaia však jako malátného kopinika,¹¹ ale když Agamemnon strojí oběť a hody, jde u něho Menelaos nepozván na hostinu, muž horší k lepšímu.

Na to prý řekl: Bojím se, aby snad i o mně neplatila slova ne tvá, Sókrate, nýbrž Homérova, že já, obvyčejný člověk, jdu nepozván na hostinu k muži moudřejšímu.¹² Tedy hled', čím mne omluvíš, že mě přivádíš s sebou, neboť já neřeknu, že přicházím nepozván, nýbrž na tvé pozvání.

*Dva spolu jdouce touž cestou*¹³ si vymyslíme, co řekneme.

Než pojďme.

Po takovémto asi hovoru že šli. A tu prý Sókratés, jsa jaksi v sebe zamýšlen, cestou se opožďoval, a když on na něj chtěl počkat, vzbízel ho, aby jen šel napřed. Když přišel až k domu Agathónovi, nalezl dveře otevřeny a stalo se mu tam něco k smíchu. Hned se s ním totiž setkal jeden z domácích sluhů a vedl ho do jídelny a tam prý zastihl hosty, jak se právě chystali jísti; jakmile jej spatřil Agathón, hned zvolal: Ó, Aristodéme, přicházíš právě včas, abys s námi pojedl; ale jestliže jsi přišel pro něco jiného, odlož to napodruhé, vždyť jsem tě hledal již včera, abych tě pozval, ale nepodařilo se mi tě uvidět. Ale jak to, že nám nevedeš také Sókrata?

Tu já, tak vypravoval, se obrátím, ale Sókrata nikde za sebou nevidím; řekl jsem tedy, že naopak sám přicházím se Sókratem, byv od něho pozván sem na hostinu.

Dobře jsi udělal, pravil Agathón; ale kde je on?

175 Právě teď šel sem za mnou; sám se divím, kde asi je.

Podívej se po Sókratovi, hochu, řekl Agathón sluhovi, a přiveď ho sem! A ty, Aristodéme, lehni si ke stolu vedle Eryximacha.¹⁴

Pak prý mu umyl sluha ruce a noby, aby mohl jít ke stolu; a jiný ze sluhů přišel a oznamoval: Sókratés zašel tuhle k soušedovům do síně, tam stojí a nechce sem jít, ačkoli jsem ho volal.

b To je divné; hned ho zavolej a nepouštěj!

A on prý řekl: Nikoli, nechte ho. Má už takový zvyk: leckdy se kdekoli zastaví a stojí. Ale přijde hned, jak myslím. Nevyrušujte ho tedy a nechte ho!

Nuže, udeleme to tak, myslíš-li, řekl prý Agathón. Ale hoši, častujte nás ostatní. Jen nosťe na stůl, cokoli chcete, jako obvyčejně, když vám nikdo neporoučí – což jsem já nikdy nedělal –, tedy myslíte si, jako bych byl od vás pozván na hostinu já i tito ostatní hosté, a obsluhujte nás, abychom vás mohli chválit.

c Potom prý jedli, ale Sókratés nepřicházel. Tu Agathón několikrát chtěl poslat pro Sókrata, ale on že ho nenechal. Tu prý přišel, nezdržev se dlouho, jako obvyčejně dělal, nýbrž když byli uprosřed jídla. Tu Agathón – neboť byl sám na dohním lehátku¹⁵ – prý řekl: Sem pojď, Sókraté, polož se vedle mne, abych dotýkaje se tebe, užil i něco z té moudrosti, která ti přišla na mysl tam přede dveřmi. Vždyť jest patrnó, že jsi ji nalezl a máš, neboť dříve by ses byl odamtud nehnul.

d A Sókratés se posadil a řekl: Bylo by dobře, Agathóne, kdyby byla moudrost něco takového, že by při vzájemném dotýkání přetékala mezi námi z plnějšího do prázdnějšího jako voda v nádobách, která po proužku vlny přetéká z plnější nádoby do prázdnější. Jestliže to dělá i moudrost, věru velmi si vážím tohoto místa vedle tebe, neboť myslím, že budu od tebe naplněn velkou a krásnou moudrostí.¹⁶ Neboť ta má je jaksi chatrná a pochybná a jako pouhý sen, ale ta tvá je skvělá

a rostě víc a více; tak prudce vyšlehla z tebe ještě mladého a zazářila předevčírem před zraky více než tři myriád Hellénů.

Jsi posměvač, Sókraté, pravil Agathón. Co se týče tohoto, rozhodneme svou při o moudrosti o něco později a Dionysos bude naším soudcem;¹⁷ avšak nyní nejprve se měj k jídlu!

Potom, když si Sókratés ulehl ke stolu a pojedl on i ostatní hosté, vykonali prý úlitby, a zazpínavše chvalozpěv bohu spolu s ostatními obvyklými úkony, chystali se k pití.

176 A tu prý Pausanias¹⁸ promluvil asi takto: Tak tedy, mužové, kterým způsobem bychom si nejlépe popili? Mně, přiznávám se, je tuze nedobře po věcerejší pítce a potřebuji trochu odpočinku – myslím, že i věššina z vás, neboť jste tam večera také byli –, tedy uvažujte, kterým způsobem bychom nejlépe pili.

b Tu prý řekl Aristofanés: Ano, to máš pravdu, Pausanio, abychom si všim způsobem pití nějak ulehčili; vždyť já jsem také jeden z těch od věcerejška namočených.

Když to slyšel Eryximachos, syn Akúmenův, pravil: Dobře máte. A ještě od jednoho z vás bych rád slyšel, jak hodně asi zmůže pít – od Agathóna.

c Docela ne, ani já nejsem při síle.

To by byla, jak se podobá, šťastná náhoda, řekl Eryximachos, pro mne i pro Aristodéma a Faidra i pro tyto všechny, že vy, nejsilnější pijáci, nyní nemůžete; neboť my jsme v tom po každé slabí. O Sókratovi nemluví, ten dovede oboje, takže mu bude vhod, cokoli budeme dělati. Poněvaďž tedy, jak se mi zdá, nikdo z přítomných nemá chuť pít mnoho vína, snad by vám nebylo tak protivno, kdybych řekl pravdu o opijení. Ze své lékařské zkušenosti jsem, myslím, nabyl jasného poznání, že opijení je lidem škodlivé; a ani sám bych nechtěl dobrovolně nadmíru vypít, ani jinému bych to neradil, zvláště když má ještě od věcerejška těžkou hlavu.

d Co se mne týče – přejal prý řeč Faidros z Myrrhinuntu¹⁹ –, já tebe vždycky poslouchám, zvláště v tom, cokoli mluvíš o lé-

kařském umění; ale nyní i ostatní tebe poslechnou, jestliže budou dobře uvažovat.

e Po těchto slovech všichni souhlasili, aby se v přítomné společnosti v píti nezávodilo, nýbrž aby pili jen tak podle chuti.

Když jsme se tedy – řekl prý Eryximachos – usnesli pít, kolik by každý chtěl, a aby nebylo žádného nucení, navrhuji dále poslati prýc pištky, která právě přišla – ať píská sobě nebo, bude-li chtit, ženám tam vzađu v domě –, ale my se dnes bavme vespolek řeční; a jakými řeční, chci vám, přejete-li si, navrhnouti.

177 Tu všichni pravili, že si přejí, a vybízeli ho, aby navrhl. Mluvil prý tedy Eryximachos: Musím začít jako Euripidova Melanippé,²⁰ neboť nejsem má ta slova, která chci říci, nýbrž zde Faidrova. Faidros totiž leckdy mi říká s nevolí: Není to hrozné, Eryximachu, že některým jiným z bohů jsou složeny od básníků hymny a paióny, ale na Eróta, takového a tak velikého boha, že ani jeden z dosavadních tak četných básníků nesložil oslavnou píseň? Anebo se zase, prosím, podívej na ty dobré sofisty,²¹ spisuji prozaické chvalořeči na Héraklea i jiné *héroy*, jako výtečný Prodikos²² – ostatně toto je méně podivné, ale přišla mi již také do rukou kniha napsaná od moudrého muže, v které se mluvilo o soli, a to s neobyčejnou chválou pro její užitečnost, a tak i mnoho jiných podobných věcí bys viděl velebít. O takové věci je tedy tak veliká starost, ale Eróta ještě žádný člověk do dnešního dne se neodhodlal náležitě oslavit; tak jest zanedbáván tak veliký bůh. Myslím, že v tom má Faidros pravdu. Tu já jednak chci jemu dát přispěvek a učinit mu po vůli²³ jednak myslím, že by právě nyní slušelo, abychom my zde shromáždění ozdobili tohoto boha. Jestliže se tedy zdá tak i vám, byly by nám řeči vhodné látkou k zábavě; myslím totiž, aby každý z nás po řadě vpravo pronesl pochvalnou řeč na Eróta, co možná nejkrásnější, a aby začal nejprve Faidros, protože sedí na prvním místě a jest také otem toho námětu.

Nikdo nebude, Eryximachu – pravil prý Sókratés – proti tvému návrhu. Vždyť bych ho nezamítl ani já, který se, mohu říci, v ničem jiném nevyznám než ve věcech lásky, ani snad Agathón a Pausanias a jistě ne Aristofanés, jehož veškerá činnost jest věnována Dionysovi a Afroditič, ani kdo jiný z těch, které tu vidím. Ovšem, nejsme na tom stejné my, kteří jsme na dolních místech; ale jestliže naši předchůdci promluví vhodné a krásné řeči, to nám postačí. Nuže s pomocí boží ať začne Faidros a mluví chvalořeč o Erótovi.

S tím pak i všichni ostatní souhlasili a přidávali se ku přání Sókratovu. Na všechno, co každý jednotlivý promluvil, ani Aristodemos se dobře nepamatoval, ani zase já na všechno to, co on mi vypravoval; ale co jsem si nejlépe zapamatoval a čí řeči se mi zdály hodny paměti, ty vám podle jednotlivých řečníků povím.

Nejprve tedy, jak jsem řekl, počal prý svou řeč Faidros, a to asi tím, že Erós je veliký bůh a podivuhodný mezi lidmi i bohy po mnohých stránkách, ne nejmeně však svým rodem. Neboť vyniká – tak pravil – tím, že jest mezi nimi nejstarší; důkazem toho je toto: Erós nemá rodičů a žádný, ani prozaik, ani básník o nich nemluví, ale Hésiodos praví,²⁴ že nejprve vznikl Chaos,

po něm pak vznikla

*Gaia širokoprsá, jež pevným je pro všechny sídlem,
spolu s ní Erós.*

S Hésiodem souhlasí i Akusilaos,²⁵ že se po Chaosu zrodily tyto dvě božské bytosti, Géa²⁶ a Erós. Parmenidés²⁷ pak praví o vzniku světa:

dříve než ostatní bozi byl stvořen nejprve Erós.

Takto se z mnoha stran souhlasně tvrdí, že Erós jest jeden z nejstarších bohů. A jako nejstarší jest nám příčinou největší-

- ho štěstí. Já aspoň nevím, které je větší štěstí hned pro mladého člověka než dobrý milovník a pro milovníka miláček. Neboť všěpovat lidem to, co je musí vodit po celý život, má-li být krásný, nedovede ani rod, ani vynikající postavení, ani bohatství, ani cokoli jiného tak krásně jako láska. Co je to? Stud u věci ošklivých, horlivý zájem o krásné; neboť bez těchto pohnutek nemůže ani obec, ani jednotlivec vykonávat velike a krásné činy. Pro muže, který mluje, nebylo by jistě tak trapné, kdyby ho spatřil otec nebo druhové nebo kdokoli jiný buď dělat něco ošklivého, nebo ze zbabělosti se nebránit, když by se mu dělo něco takového od někoho jiného, jako kdyby ho při tom viděl jeho miláček. Právě tak vidíme, že se i milovaný slyší především svých milovníků, kdykoli je spáten při něčem ošklivém. Kdyby tedy bylo nějak možno udělat, aby vznikla obec nebo tábor z milovníků a milovaných, nemohli by lépe žít ve svém společenství nežli tak, že by se zdtžovali všeho ošklivého a zavodili vespolek o čest, a podobně kdyžby taková pospolu bojovali, zvířezili by i při malém počtu takřka nad celým světem. Neboť pro mlujícího muže by bylo jistě méně příjemné, aby byl spáten od svého miláčka ve chvíli, kdy by buď opustil své stanoviště nebo odhodl zbraně, nežli kdyby ho při tom viděli všichni ostatní, a raději by tisícrát zemřel než to. Věru opustit svého miláčka nebo nepomoci mu v nebezpečenství – nikdo není tak zbabělý, koho by sám Eros nenaplnil božským zápalem k zdatnosti, tak aby byl podoben muži již přirozenou povahou nejlepšímu; a praví-li Homér, že *sílu věchl některým z hrdinů bůh,*²⁸ docela tak to dává svým působením Eros mlujícím.
- Vždyť i smrt za druhého podstoupiti se odhodlávají toliko mlující, nejen mužové, ale i ženy. V té věci podává u Hellénů dostatečně svědeckví mých slov i Peiiova dcera Alkésis, která jediná se odhodlala zemřít za svého muže, ač měl ještě otce i matku; ona je působením lásky o tolik předstihla v oddanosti, že se proti ní zdáli k vlastnímu synovi cizími a jediné podle jména

- přibuznými; tento její čin se tak velice líbil nejen lidem, nýbrž i bohům, že ačkoli mnoho lidí vykonalo mnoho krásných činů a jen několik málo z nich odměnilo propuštěním jejich duše z Hádu, její duši propustili, v zalíbení nad tím činem: tak si i bozi velice váží opravdovosti a statečnosti v lásce.²⁹ Ale Orfea Diagrova odeslali z Hádu s nepořízenou; ukázali mu jen příznak ženy, pro kterou přišel, jí samé však mu nedali, neboť se jim zdálo, že jest příliš zmekčily – byl kitharodem – a že neměl odvahy pro lásku zemřít jako Alkésis, nýbrž vším způsobem chtějí vejíti do Hádu živ. Proto jej tedy bozi potrestali a způsobili, aby se mu dostalo smrti rukama žen.³⁰ Proti tomu pocítil Achillea, syna Thetidina, a poslali ho na ostrovy blažených, poněvadž, ač věděl od matky, že zemře, usmrtí-li Hektora, ale neučiní-li to, že se vrátí domů a v pozdním věku život svůj dokoná, měl tu odvahy, že si vybral pomoci Patroklovi, který jej miloval, pomstí ho a zemřít nejen za něho, nýbrž i hned za ním; to se bohům velice zalíbilo, a proto ho zvláštním způsobem pocítil, že mu byl jeho milovník tak dravý. Aischylos tlachá, když praví, že Achilleus miloval Patrokla,³¹ on přece byl krásnější nejen než Patroklos, nýbrž zároveň i proti všem ostatním hrdinům, byl ještě bezvousý, a pak byl o mnoho mladší, jak praví Homér. Než zajiště si bohové nadevše váží této statečnosti v lásce, ale více se obdivují a mají zalíbení i odměňují, když milovaný projevuje lásku k milovníku, nežli když tak činí milovník k miláčku. Neboť milovník je něco božštějšího než miláček, vždyť v něm je bůh. Proto také Achillea více pocítil než Alkésidu a poslali ho na ostrovy blažených.
- Tak tedy pravím, že Eros je z bohů i nejstarší, i nejdůstojnější, a nejmocnější dárce zdatnosti a štěstí lidem zažíva i po smrti.
- Takovou si řeč promluvil prý Faidros a po Faidrovi byly přeneseny některé jiné, na které se dobře nepamatoval; proto hned vypravoval řeč Pausaniovu. Ten prý mluvil takto:

- Myslím, Faidre, že není správně stanoven námět našich řečí, když jest jen tak jednoduše uloženo chváliiti Erióta. Kdyby byl totiž Eros jeden, bylo by to správné, takto však – vždyť není jeden; a když není jeden, je správnější napřed určití, kterého jest chváliiti. Proto já se pokusím to opravit a nejprve vyloužiti, kterého Erióta jest chváliiti, potom ho vychváliiti, jak ten bůh zasluhuje. Všichni víme, že není bez Erióta Afrodité. Ta kdyby byla jedna, jeden by byl Eros; ale poněvď jsou dvě, numé i Eriótové jsou dva. A jak by nebyly dvě ty bohyně? Jedna je starší a bez matky, dcera Úrana, boha nebes, kterou také proto nazýváme Nebeskou, druhá pak mladší, dcera Diova a Diónína, kterou jmenujeme Obecnou.³² Z toho tedy vyplývá, že i Eros, jenž jest pomocníkem této Afrodity, správně by byl jmenován Obecný, druhý pak Nebeský. Chváliiti je třeba všechny bohy, ale pokusme se vylíčiti vlastnosti a působnost jednoho i druhého. O každém totiž úkonu platí toto: sám o sobě není ani krásný, ani ošklivý. Tak například, co nyní my děláme, pítí, zpívání, rozmlouvání, nic z toho není samo o sobě krásné, nýbrž takovým se stane úkon podle toho, jak je konán: když se koná krásně a náležitě, stává se krásným, když nenáležitě, ošklivým. Právě tak ani milování, ani Eros není každý krásný a hoden velebení, nýbrž jenom ten, který pobízí ke krásnému milování. *Ποῦν ἔσται*

- b Obecné Afrodity syn je v pravém smyslu obecný a působí zcela náhodně; a to je ta láska, kterou milují lidé všichni. Milují pak takoví lidé za prvé právě tak ženy jako hochy, dále pak se jejich lásky vztahují více k tělům než k duším, mimoto k lidem co nejméně rozumným; přitom hledí jen na ukojení, ale nestarají se, co přitom je krásného a co ne. Z toho pak pochází, že všechno konají náhodně, dobré stejně jako špatné. Vždyť tato láska má původ od bohyně mnohem mladší, než jest druhá, a to částečně při svém zrození prvku ženského i mužského. Ale druhý Eros je syn Nebeské bohyně, která za prvé není účastna ženského prvku, nýbrž jen mužského – a to je láska k chlapcům –, a pak je

- starší, prosíta bujnosti; proto tedy ti, kdo jsou naplněni duchem této lásky, obracejí se k mužskému pohlaví a milují bytostí přirozeně silnější i rozumnější. A každý by poznal i v samé lásce k hochům ty, kteří jsou čistě puzeni touto láskou; neboť nemilují malých chlapců, nýbrž když už počínají mít rozum – to je přibližně doba prvního pučení vousů. Vždyť kdo počínají milovati od tohoto věku, jsou, myslím, hotovi po celý život být pospolu a společně žítí, a ne aby jednoho oklamali, využíli jeho mladistvé nerozumnosti, vysmáli se mu a pryč odběhli k jinému. Měl by být i zákon, který by zakazoval milovat nedospělé chlapce, aby nebylo mnoho horlivosti vynakládáno na nejistou věc; neboť je nejisto, jaký bude konec duševního i tělesného vývoje chlapců, zdali dobrý, či špatný. Dobří si ovšem ukládají ten zákon sami dobrovolně, ale bylo by potřeba i těmto obecným milovníkům brániti v takové věci, jako jim bráníme, seč jsme, aby se milovali s ženami svobodného rodu. Neboť právě ti způsobili špatnou pověst té věci, takže se někteří lidé osmělují říkati, že je ošklivé býtí po vůli milovníkům; mluví tak se zřením na tyto, když vidí jejich neslušnost a nesprávnost, poněvadž přece slušné a řádné konání kterékoli věci by nemohlo býtí spravedlivě stíháno hanou.

- Zásadní nazírání na lásku v jiných obcích jest snadno pochopiti, neboť je jednoduše vymezeno, ale u nás a u Lakedaimonů je složité. V Élidě totiž a u Boiótů, i vůbec tam, kde neznají řečnického umění, platí jednoduchá zásada, že je krásné býtí po vůli milovníkům, a nikdo, ani mladý, ani starý, by neřekl, že to je ošklivé – z toho důvodu, myslím, aby nemuseli dělati pracné pokusy a přemlouvat mladé lidi řečí, když řečnění jest jejich slabá stránka. Ale u Ionů i jinde na mnohých místech je to pokládáno za ošklivé – všude tam, kde jsou obyvatelé pod vládou barbarů. Neboť u barbarů pro jejich samovládné zřízení je tato věc pokládána za něco ošklivého, stejně jako filosofie a záliba v gymnastice; není totiž, tuším, vládcům vhod, aby se v poddaných rodily velké myšlenky nebo silné svazky přá-

telské a společenské, co obvykle způsobuje kromě všech jiných věcí nejvíce právě láska. Poznali to ze své zkušenosti i zdejší samovládcí, neboť Aristogitonova láska a Harmodiova věrná oddanost učinila konec jejich vládě.³³ A tak, kde bylo stanoveno, že je ošklivé být po vůli milovníkům, vyplývá ta zásada ze špatnosti svých původců, totiž ze zřetelnosti vládců a ze zbabělosti poddaných; kde pak byl dán jednoduchý zákon, pokládali to za krásné, stalo se to duševní leností zákonnodárců.

Ale u nás je zásada mnohem krásnější nežli u těchto, a jak jsem řekl, není snadné ji vysvětlit. Uvažme: prohlašuje se za krásnější milovati veřejně než potají a milovati právě nejlepší jinochy z nejlepších rodin, i kdyby byli ošklivější než jini; mimoto se milujícímu dostává ode všech neobvyklejší pobídky, vyplývající z přesvědčení, že nekonečně nic ošklivého; dosáhne-li úspěchu, pokládá se to za čest, nedosáhne-li, za hanbu, a když se snaží o tento úspěch, dává mu veřejně mínění volnost dělati nejpodivnější věci, a přece jest chválen, kdežto kdyby se někdo odvažoval to dělat za jiným účelem, ve snaze dosíci něčeho jiného než právě tohoto spřátelení,³⁴ utřížil by si svrchovanou hanbu. Například kdyby chtěl nabýti od něčeho peněz nebo se domoci úřadu nebo nějakého jiného dležitějšího místa, a proto byl hotov dělat takové věci, jaké dělají před miláčky jejich milovníci, kteří se jich snažně a ponížně doprošují, přišahy přisahají, u jejich dveří lehnají a jsou hotovi sloužiti jim v takovém otroctví, v jakém by nechtěli být ani žádný otrok, bránili by mu v tom počínání i přátelé, i nepřátelé, tito hanlivým vyčítáním jeho llsání a ponížnosti, oni tím, že by ho napomínali a strýdli se za něj. Ale u milujícího všechny takové věci mají půvab a veřejným míněním mu je dovoleno konati je bez hanby, jako by dělal něco velmi krásného; nejpodivnější přitom jest, že, jak se aspoň obecně říká, jemu jedinému odpouštějí bozi i křivou přísahu – neboť prý přísaha v lásce učiněná neplatí. Taktó i bozi, i lidé dali milujícímu veškerou volnost, jak praví ve-zdejší zásada, a z těchto důvodů bylo by lze souditi, že se zde

183

183

v naší obci pokládá za zcela krásné i milovati, i býti oddán milovníku. Ale na druhé straně otcové ustanovují nad milovanými hochoy dozorce a nedovolují jim, aby mluvili se svými milovnicí – to jest úkol paidagógův³⁵ –, a vrstevníci i druhové nezadržují ani jich nekárají, že nemluví správě; vzhledem k tomu bylo by zase naopak možno si mysleti, že taková věc se zde pokládá za velmi ošklivou. Má se to podle mého mínění taktó: ta věc není jednoduchá, a jak bylo řečeno již na začátku, není sama o sobě ani krásná, ani ošklivá, nýbrž když se koná krásně, je krásná, když ošklivě, ošklivá. Ošklivě pak znamená býti po vůli špatnému cílověku a špatným způsobem, krásně však dobrému a krásným způsobem. Špatný jest onen obecný milovník, který miluje více tělo než duši; také není ani stály, poněvadž miluje věc nestálou. Neboť když vadne květ těla, které miloval, *odléhá pryč*,³⁶ zahanbív tolik svých řečí a slibů; ale ten, kdo je zamilován do dobré povahy, setrvává po celý život, poněvadž strosil s tím, co je trvalé. Tyto pak chce náš zákon zjisťiti dobrou a krásnou zkouškou a nařizuje jedněm z milovníků býti po vůli, druhým ublíhati. Proto tedy jako v závodě jedny vybízí honiti, druhým utíkat, zkoušeje tím způsobem, ke kterému z obou druhů náleží milovník a ke kterému milovaný. A tak z této příčiny na prvním místě se zásadně pokládá za ošklivé brzy se dáti chytit, aby uplynul delší čas, v němž se vidí dobrý zkušební kámen pro mnoho věcí; dále je ošklivé dáti se chytit penězi a mocným postavením v obci, buď že se někdo poddá útiskům a neodolá, anebo že neodmítne přijímati výhody buď hmotné nebo ve veřejných činnostech; neboť žádná z těchto pohutek nezdá se ani stálou, ani trvalou, nehledíme-li ani k tomu, že z nich nemůže vyrůsti uslechtilé přátelství. Jediná tedy zbývá podle našeho zákona cesta, má-li býti oddán milovaného milovníku krásné. Máme totiž zásadu, že jako u milovníků není, jak jsme viděli, jakékoli dobrovolné otročení milovaným hochům pokládáno za llsání a hanbu, tak

184

c

zbyývá ještě jedno jediné dobrovolné otročení prosté hanby. To je to, které směřuje k zdatnosti.

U nás je totiž zákon, že je-li někdo odhodlán někomu sloužit v naději, že se jeho pomocí zdokonalí buď v některém oboru vědění, nebo v kterékoli jiné části zdatnosti, že také toto dobrovolné otročení není nečestné, ani to není lísání. Tyto dvě zásady, jednak o milování hochů, jednak o lásce k moudrosti a o ostatní zdatnosti, je nutno svést v jedno, má-li dojít k tomu, že by se oddání milovaného milovníku stalo krásným. Neboť kdykoli se sejdou milence a milovaný, každý se svou zásadou, jeden, že podle práva smí v čemkoli povolovati mu miláčku, druhý, že podle práva smí v čemkoli oddané milenci, který jej činí moudrým a dobrým, jeden, který může přispívat k zdokonalení rozumu i k ostatní zdatnosti, druhý, který chce něco získati pro své vzdělání i pro ostatní moudrost: tu při setkání těchto zásad jediné zde jest krásné, aby milovaný byl po vůli milovníku, jinde však nikde. V tomto případě ani dáti se oklamat není nečestné; ale ve všech ostatních případech to přinaší hanbu i klananému, i neklananému. Neboť jestliže se někdo oddá milenci, kterého pokládá za bohatého, pro bohatství, a pak je oklamán a nedostane peněz, neboť se ukáže, že milenc je chud, je to stejně nečestné; takový totiž ukázal, že by za peníze byl hotov komukoli k jakékoli službě, ale to není krásné. A obdobně jestliže se někdo oddá milenci, pokládaje ho za dobrého a domnívaje se, že se i sám stane lepším skrze přátelství s milovníkem, a pak je třeba oklamán, neboť se ukáže, že to je špatný člověk a nemá v sobě zdatnost, přece jest to zklamání krásné, neboť tu zase i tento, jak vidět, dal najevo, že by pro zdatnost a pro své zdokonalení všechno každému ochotně učinil, a to zase jest ze všeho nejkrásnější. Takto je každé vyhovování, děje-li se za účelem zdatnosti, všim způsobem krásné.

Takový jest Erós, který se zrodil z Nebeské bohyně, Nebeský, velmi cenný pro obec i pro jednotlivce, a ten nutí milovníka i mi-

lovaného velice pečovatí o sebe sama ve směru k zdatnosti; všechny ostatní lásky pocházejí od oné druhé, Obecné. Toto jsem promluvil, pokud bylo bez přípravy možno, jako svůj příspěvek pro tebe, Faidre, o Erotovi.

Když Pausanias dokončil,³⁷ měl mluvit, jak vypravoval Aristodemos, Aristofanés; ale tu prý naň přišla škytavka – buď od přeplnění žaludku nebo proč – a on nemohl mluvit, a proto řekl lékaří Eryximachovi, který ležel vedle něho: „Eryximachu, musíš mě buď zbavit škytavky, nebo mluvit za mne, dokud sama nepřestane.“ – A Eryximachos prý odpověděl: „Učiním oboje; budu mluvit na tvém místě a ty, až se utišíš, na mém. Zatímco budu mluvit, snad tě přejde škytavka, když na delší chvíli zadržíš dech; pakli ne, vykloukej si vodu. A jestliže je velmi silná, vezmi něco, čím bys podráždil nos, a kýchni; když to jednou nebo dvakrát uděláš, přestane, i když by byla velmi silná.“ – Náčez Aristofanés: „Tak můžeš začít a já to udělám.“

Tu tedy prý promluvil Eryximachos takto: Pausanias krásně začal svou řeč, ale ne dosti dobře ji skončil; proto myslím, že se musím pokusiti přidat k ní náležitý konec. Neboť že jest Erós dvojitý, to, myslím, dobře rozlišil; ale že nesídlí toliko v lidských duších a netýká se jen krasavců, nýbrž i mnoha jiných věcí a jest i všude jinde, i v tělech všech živočichů, i v rostlinách, a zkrátka v celé přírodě, to jsem, myslím, upozoroval z vědy lékařské, našeho to umění, jak veliký a podivuhodný je ten bůh a všechno svým působením zasahuje mezi lidmi i bohy. Začnu svou řeč od lékařství, abychom také vzdali počtu tomuto umění.

Již přirozená povaha těla chová v sobě tohoto dvojího Erotá; neboť zdravý stav těla a nemocný jsou nesporně vespolek různé a nepodobné; ale nepodobné dychtí a touží po věcech nepodobných. Jiná tedy jest touha a láska v tom, co je zdravo, jiná v nemocném. A jako Pausanias právě řekl, že krásné jest

to přinaší hanbu i klananému, i neklananému. Neboť jestliže se někdo oddá milenci, kterého pokládá za bohatého, pro bohatství, a pak je oklamán a nedostane peněz, neboť se ukáže, že milenc je chud, je to stejně nečestné; takový totiž ukázal, že by za peníze byl hotov komukoli k jakékoli službě, ale to není krásné. A obdobně jestliže se někdo oddá milenci, pokládaje ho za dobrého a domnívaje se, že se i sám stane lepším skrze přátelství s milovníkem, a pak je třeba oklamán, neboť se ukáže, že to je špatný člověk a nemá v sobě zdatnost, přece jest to zklamání krásné, neboť tu zase i tento, jak vidět, dal najevo, že by pro zdatnost a pro své zdokonalení všechno každému ochotně učinil, a to zase jest ze všeho nejkrásnější. Takto je každé vyhovování, děje-li se za účelem zdatnosti, všim způsobem krásné.

Takový jest Erós, který se zrodil z Nebeské bohyně, Nebeský, velmi cenný pro obec i pro jednotlivce, a ten nutí milovníka i mi-

lovaného velice pečovatí o sebe sama ve směru k zdatnosti; všechny ostatní lásky pocházejí od oné druhé, Obecné. Toto jsem promluvil, pokud bylo bez přípravy možno, jako svůj příspěvek pro tebe, Faidre, o Erotovi.

Když Pausanias dokončil,³⁷ měl mluvit, jak vypravoval Aristodemos, Aristofanés; ale tu prý naň přišla škytavka – buď od přeplnění žaludku nebo proč – a on nemohl mluvit, a proto řekl lékaří Eryximachovi, který ležel vedle něho: „Eryximachu, musíš mě buď zbavit škytavky, nebo mluvit za mne, dokud sama nepřestane.“ – A Eryximachos prý odpověděl: „Učiním oboje; budu mluvit na tvém místě a ty, až se utišíš, na mém. Zatímco budu mluvit, snad tě přejde škytavka, když na delší chvíli zadržíš dech; pakli ne, vykloukej si vodu. A jestliže je velmi silná, vezmi něco, čím bys podráždil nos, a kýchni; když to jednou nebo dvakrát uděláš, přestane, i když by byla velmi silná.“ – Náčez Aristofanés: „Tak můžeš začít a já to udělám.“

Tu tedy prý promluvil Eryximachos takto: Pausanias krásně začal svou řeč, ale ne dosti dobře ji skončil; proto myslím, že se musím pokusiti přidat k ní náležitý konec. Neboť že jest Erós dvojitý, to, myslím, dobře rozlišil; ale že nesídlí toliko v lidských duších a netýká se jen krasavců, nýbrž i mnoha jiných věcí a jest i všude jinde, i v tělech všech živočichů, i v rostlinách, a zkrátka v celé přírodě, to jsem, myslím, upozoroval z vědy lékařské, našeho to umění, jak veliký a podivuhodný je ten bůh a všechno svým působením zasahuje mezi lidmi i bohy. Začnu svou řeč od lékařství, abychom také vzdali počtu tomuto umění.

Již přirozená povaha těla chová v sobě tohoto dvojího Erotá; neboť zdravý stav těla a nemocný jsou nesporně vespolek různé a nepodobné; ale nepodobné dychtí a touží po věcech nepodobných. Jiná tedy jest touha a láska v tom, co je zdravo, jiná v nemocném. A jako Pausanias právě řekl, že krásné jest

- c bytí po vůli lidem dobrým, ale ošklivé lidem nezřízeným, tak také i při tělech samých jest krásné a nutné vyhovovati dobrým a zdravým stavům každého těla – a to jest, čemu se říká lékařství –, ale špatným a nezdravým hověti je ošklivé, a kdo chce být odborníkem v tom umění, musí jim odpírati. Jest totiž věda lékařská, abych se stručně vyjádřil, věda o touhách těla, co se týče naplňování a vyprazdňování, a kdo umí mezi nimi rozpoznávati krásnou a ošklivou touhu, ten je nejzpůsobilejší k lékařství, a kdo umí způsobiti změnu, že na místo jedné touhy v těle nastoupí jiná, a tam,³⁸ kde není touha, ale měla by být, dovede ji vzbudit, a když tam je, ji odstranit, to by byl dobrý odborník. Neboť musí bytí s to, aby zcela nepřátelským živům v těle způsoboval přátelství a vzájemnou touhu. Nepřátelské jsou živly navzájem protivné, studené teplému, hořké sladkému, suché vlhkému a tak i všechny ostatní; náš praotec Asklepios tím, že uměl mezi těmito živly zjednatí lásku a svornost, jak říkají naši básníci a jak já věřím, založil naše umění.

- 187 Veškeré tedy lékařství je podle mé řeči řízeno skrteze tohoto boha a právě tak i umění gymnastické a zemědělské; že je tomu právě tak s hudbou, jest patrnó každému na první pohled, jak snad chce říci i Hérakleitos, ač se dobře nevyjadřuje. Pravi totiž, že jedno, obsahujíc v sobě různost, je samo se sebou ve shodě, jako harmonie luku nebo lry.³⁹ Ale je velmi nelogické říkat, že harmonie chová v sobě různost nebo že se skládá z věcí ještě se různících. Snad chtěl říci to, že vznikla ze zvuků dříve se různících, vysokých a hlubokých, které však později byly uvedeny v souhlas působením hudebního umění. Vždyť přece by nemohla bytí harmonie z prvků dosud ještě se různících, vysokého a hlubokého, neboť harmonie jest souzvuk, souzvuk pak je jakási shoda – aby však shoda byla mezi věcmi se různícími, dokud se různí, je nemožno; avšak zase, co se různí a neshoduje, nemůže projevit harmonii. Tak také i rytmus vznikl z prvku rychlého a pomalého, jež se dříve různily,

- později však se uvedly v soulad. A jako tam lékařství, tak zde hudební umění vkládá do všech těchto prvků souhlas tím, že u nich způsobilo touhu a svornost: a tak i hudební umění je nauka o touhách týkajících se harmonie a rytmu. A v složení harmonie a v rytmu samém o sobě není těžko rozpoznávati touhy a není tam ještě onen dvoji Eros; ale když jde o skutečně užívání rytmu a harmonie pro lidi, buď v tvůrčí činnosti, což nazývají skládáním, nebo při náležitém používání vytvořených melodií a meter, co bylo nazváno músicou vzdělanosti, tu je věru věc nespádná a vyžaduje dobrého odborníka. Neboť tu se opět vrací tatáž myšlenka, že aby se stávali řádnějšími, kteří ještě takoví nejsou, mají řádným lidem vyhovovati a dávatí pozor na jejich lásku: a to je onen krásný, nebeský Eros, syn nebeské músy, Úranie. Ale Obecny Eros jest syn músy Polymnie;⁴⁰ tuto lásku musí člověk přenášet na žádoucí osoby opatrně, aby užil její slasti, ale nezpůsobil žádne nezřízenosti, jako v našem umění je velmi důležitá dobře zacházeti s žádostmi, které se týkají kuchařského umění, aby se užilo slasti bez nemoci. Tedy i v músicím umění, i v lékařství, i ve všech ostatních věcech lidských i božských je třeba, pokud možno, dávat pozor na obojího Erosa; neboť oba všude tam jsou. Vždyť i roční počasi ve svém složení jsou plna těchto obou Erotů, a kdykoli věci, o kterých jsem právě mluvil, teplo, sucho, studeno, vlhko, dosáhnou ve svém vzájemném poměru řádné lásky a dostane se jim rozumné harmonie a směsi, přínášejí pohodu a zdraví lidem i ostatním živočichům a rostlinám, a nic jim neuškodí; ale když onen nezřízený Eros nabude nadvlády nad ročními časy, nadělá mnoho zhouby a škody. Neboť z takových příčin obvyčejně vznikají mory a mnoho jiných různých nemocí, jak mezi živými tvory, tak mezi rostlinami; tak i jinovatka a krupobití a obilní rez vzniká z rozpínavosti a nezřízenosti takovéhoto živlá ve vzájemném poměru jejich tuh, jehož znalost, týkající se oběhu hvězd a ročních počasí, se nazývá astronomie. Mimo to i všechny oběti a úkony podříze-

né věštecství – v tom se zakládá společenství mezi bohy a lidmi – neobsahují nic jiného než ochranu a léčení Eróta. Všechna totiž bezbožnost obvyčejně vzniká, když někdo neslouží řádnému Erótu, neváží si ho a nedává přednost ve všem svém jednání jemu, nýbrž onomu druhému, a to v poměru k rodičům živým i zemřelým, i k bohům; proto jest úkol věšteckého umění, dávatí pozor na Eróty⁴¹ a léčiti je a na druhé straně je zase věštecké umění tvůrcem přátelství mezi bohy a lidmi pro svou znalost tuh lidských, pokud se vztahují k spravедности a zbožnosti.

Takto má všechnen Erós mnohonásobnou a velikou, ano spíše sloven všechnu moc, ale ten, který se uplatňuje s rozumností a spravедností ve věcech dobrých jak u nás, tak také u bohů, ten má nejvyšší moc, způsobuje nám všechno štěstí a číní, že můžeme žít v družnosti a být milí jak sobě navzájem, tak i vyšším nás bytostem, bohům. Tu snad jsem i já ve své chaloučce na Eróta mnoho vyneschal, ale ne úmyslně. Ale jestliže jsem něco vyneschal, na tobě jest, Aristofane, to doplniti; nebo chceš-li snad nějak jinak mluvit ke cti toho boha, mluv, když také tě už přešla škytavka.

189 Tu prý přejal řeč Aristofanés a pravil: Ba věru přešla, ale dříve ne, dokud jsem proti ní neužil kýchnutí, takže se divím, že pořádek těla vyžaduje takového hřmotu a dráždění, jako je kýchnutí; jistě hned přešla, když jsem proti ní užil kýchnutí.

b Na to Eryximachos: Dobry muži, Aristofane, co to děláš? Dělaš vtipy, když máš pronést řeč, a donucuješ mne, abych byl strážcem tvé řeči, řeckněš-li něco k smích; a přece bys mohl mluvit pokojně.

Aristofanés se zasmál a řekl: Máš pravdu, Eryximachu, a odvolávám svá slova. Ale nehlídej mne, neboť já se bojím, aby má nynější řeč nezbudila ne smích – to by bylo dobré a slušelo by to mně mūsu⁴² –, nýbrž posměch.

Mysliš, Aristofane, že dás ránu a utečeš? Dej si pozor a mluv,

nezapomínaje, že budeš podroben posudku. Možná že tě propustím, uznám-li za dobré.

c Ano, Eryximachu, pravil prý Aristofanés, hodlám opravdu mluvit jinak, než jsi mluvil ty a Pausanias. Mně se totiž zdá, že lidé vůbec ne pozorovali sílu boha lásky, neboť kdyby ji viděli, byli by mu vystavěli největší chrámy i oltáře i přinášeli by mu největší oběti, ne jako nyní, kdy se nic takového pro něho nedělá, ačkoli se to má dělat spíše než co jiného. Neboť on je z bohů nejlidumilnější, jest pomocníkem lidí a lékařem toho, co musí býti vyléčeno, aby lidské pokolení žilo v dokonalém štěstí. Já se tedy pokusím vylóžití vám jeho význam a vy pak budete učitelé ostatních. Nejprve musíte poznat lidskou přirozenost a její osudy. Za dávných dob totiž nebyla naše přirozenost taková, jako je nyní, nýbrž jiná. Za prvé bylo troji pohlaví lidí, ne jako je nyní dvoji, mužské a ženské, nýbrž ještě k tomu bylo třetí, složené z těchto obou, z něhož nyní zbyvá jen jméno, ale ono samo vymizelo: bylo totiž tehdy jedno pohlaví androgynů,⁴³ co do podoby i jména složené z obého pohlaví, mužského a ženského; ale to je nyní pouhé jméno, kterého se užívá ve smyslu hanlivém. Dále byl tvar každého člověka zcela válcovitý, s oblymi zády i boky; člověk měl čtyři ruce a právě tolik i nohou a dva obličje na okrouhlém krku, ve všem stejné; hlavu pak u těchto obou obličejů, obrácených v opačné strany, jednu a čtyři uši; dále měl dvoje pohlavní ústroje a obdobné i všechno ostatní. Chodil jednak zpřímá jako my, na kteroukoli stranu chtěl, ale když se dal do rychlého běhu, tu jako když akrobati dělají kruhové přemety i s nohama rovně nataženými, rychle se kutálel, odtážíje se osmi končetinami, které tehdy měl. Troji pohlaví takovéhoho způsobu bylo proto, že mužské pocházelo původně od slunce, ženské od země a to, které bylo složeno z obou, od měsíce, poněvadž i měsíc má něco společného s oběma; a kulatí byli ti tvorové sami i jejich chůze se děla v kruzích, poněvadž byli podobní svým rodičům. Byli hrozni svou mohutností a silou a zpujpnou

b

- c měli mysl, i odvážili se učinití útok na bohy; co vypravuje Homér o Eféalovi a Óiovi,⁴⁴ to patří o nich, že se pokoušeli vystoupiti na nebesa, aby napadli bohy. Tu se radili Zeus a ostatní bozi, co s nimi učiní, a byli na rozpacích; neboť ani je nemohli pobít a jako Giganťy doceela zahladití jejich pokolení blesky – vždyť to by bylo zničení všech poot a obětí, přinášených jim od lidí –, ani je nemohli nechat v takové bujnosti. Konečně Zeus rozmysliv se pravil: „Zdá se mi, že jsem nalezl prostředek, jak by lidé zůstali, a přece odložili svou nevázanost, a to tak, že by se stali slabšími. Nyní totiž rozetnu každého z nich ve dvě a hned budou jednak slabší, jednak nám užitečnější, protože se zvětší jejich počet; a budou chodit rovně po dvou nohách. A jestliže se ještě budou zdát příliš bujní a nebudou chtít žít v pokoji, opět je rozetnu ve dvě, takže budou chodit, poskakující jen na jedné noze.“ Po této řeči rozkrajoval lidi ve dvě, jako se rozkrajují oskeruše k nakládání nebo jako se krájejí vejce vlasem; a koho rozkrojil, kázal Apollónovi otočiti každému obličej a zbylou polovici šije na stranu řezu, aby byl člověk skromnější, dívaje se na své rozpušení, a také jinak všechno léčiti. A ten každému otáčel obličej, a stahuje odešad kůži na tu část těla, která se nyní jmenuje břicho, jako se dělá se sdthovacími vaky, svazoval ji v jediný uzal, kterému říkají pupek. A četné vrásky většínou uhladil a také hrud' upravil nějakým takovým nástrojem, jakým obuvníci uhlazují na kopytě záhyby kůží; jen něco málo jich nechal, ty, které jsou právě na břiše kolem pupku, na památku toho, co se kdysi dávno s člověkem stalo.
- b Když tedy původní těla byla rozřáta na dvě, toužila každá polovice po své polovici, scházely se, objímaly se rukama i spleťaly se k sobě vespolek, toužíce spolu srůsti, a přitom umíraly hladem i jinými následky nečinnosti, poněvadž neměly chuti k žádné práci jedna bez druhé. A kdyžkoli některá z polovic zemřela a druhá zůstala naživu, ta, která zůstala, hledala jinou polovici a k té se přivíjela, ať nalezla polovici původní

- c celé ženy – kterou nyní nazýváme ženou –, ať muže; a tak hynuly. Tu Zeus, smilovav se nad nimi, pomůže jim jiným způsobem a přeloží jejich pohlavní ústroje dopředu – neboť až dotud i ty měly vně a semene neukládaly do svých těl vespolek, ani z nich nerodily, nýbrž do země, jako cikády –, přeložil tedy jejich pohlavní ústroje takto dopředu a zařídil skrze ně rozplodování v lidech navzájem, skrze ústroj mužský v ženském, za tím účelem, aby při spojení muže s ženou plodily, a vznikalo tak potomstvo; pakli by se setkal muž s mužem, aby aspoň našlovalo nasycení z toho styku a uklidnění a aby se obraceli ke svým pracím a starali se též o ostatní potřeby života. Jest tedy již od tak dávne doby lidem vrozena láska, spojovatelka staré přirozenosti, která se snaží učinit jedno ze dvou a lidskou přirozenost uzdravit.
- d Tedy každý z nás jest *symbolon*,⁴⁵ půlka člověka, poněvadž vznikl jeho rozřiznutím, podobně jako ryby plavýsi,⁴⁶ z jednoho se stali dva; a tu každý stále hledá svou polovici. A tu všichni mužové, vzniklí rozřizím onoho celku, který se tehdy nazýval androgyn, jsou milovníci žen a z tohoto druhu pochází většina cizoložníků a také všechny ženy milovné mužů a cizoložné vznikají z tohoto druhu. Ale ženy, které jsou částí původní celé ženy, ty si nevšímají valně mužů, nýbrž spíše jsou obráceny k ženám a z tohoto druhu vznikají milovnice žen. Kdo jsou však částí původního muže, touží po mužském pohlaví, a pokud jsou malými chlapci, milují muže, poněvadž jsou úseky mužské bytosti, a rádi vedle mužů lehají a s nimi se objímají; to jsou nejlepší z chlapců i jinoců, poněvadž jsou svou přirozeností nejmůžnější. Někteří ovšem o nich říkají, že jsou nestoudní, ale to není pravda; neboť to nečiní z nestoudnosti, nýbrž puzení svou nebojácností, statečností a svým mužstvím, milující to, co je jim podobno. Velikým důkazem té věci jest toto: když dorostou, jediné takové se stávají muži platinými pro veřejný život. A když dospějí mužného věku, milují chlapce, kdežto o sňatky s ženami a o oplodzení dětí se z přirozeného

- puďu nesarají a musí k tomu býti nuceni zákonem; ale stačí jim pospolu trávit život bez ženění. Vůbec tedy se takový muž stává milovníkem hochů a láskou milovníků, oblibuje si po- každé bytost přibuznou. A tu kdykoli milovník hochů nebo kdokoli jiný nalezne právě onu svou polovici, tehdy jsou úžasně uchvázeni přátelstvím, přibuzností i láskou a nechťí se takřka ani na okamžik od sebe odloučiti. To jsou ti, kteří zůstávají pospolu po celý život, přičemž by ani nedovedli říci, čeho chtějí od sebe navzájem dosáhnouti. Neboť nikdo by si nepomyslí, že to je smyslné milování a že se pro toto druh s druhem rád stýká s takovou horlivostí; ale je patrné, že duše jednoho i druhého chce něco jiného, co nemůže říci, ale tuší, co chce, a skrytě naznačuje. A když tak spolu leží na jednom místě, tu kdyby k nim přistoupil Héfaistos se svými nástroji a otázal se: „Čeho chcete, lidé, dosáhnouti jeden od druhého?“ – a kdyby byli na rozpacích a on se opět otázal: „Toužíte snad po tom, abyste byli co nejvíce spolu, že byste se ani v noci, ani ve dne druh od druhu neodlučovali? Jestliže po tom toužíte, chci vás dva stavít a svařit v jeden celek, že se dva stanete jedním a po celý život budete jako jedna bytost žít společně, a až zemřete, i tam v Hádu budete po společné smrti jeden místo dvou; nuže, vizte, zdali si tohoto přejete a zdali budete spokojeni, jestliže toho dosáhnete“ –, jistě by po těchto slovech ani jeden neřekl, že ne, a neprojevil by jiného přání, nýbrž by se domníval, že slyší právě to, po čem už dávno toužil, aby se spojil a stával s tím, koho miluje, a ze dvou bytostí aby se stala jedna. Příčinou toho jest to, že taková byla naše dávná přiroze- nost a byli jsme celí: tedy touha a snaha po celku se jmenuje láska. Dříve, jak už jsem řekl, byli jsme jeden celek, ale nyní jsme byli pro svou nespravedlivost od boha rozdělení jako Arkadové od Lakedaimoňanů;⁴⁷ tu jest obava, nebudeme-li se náležitě chovati k bohům, abychom nebyli ještě jednou rozštípnuti a abychom pak nezhodili jako postavy vypodobně- né na reliéfech v profilu, rozpolceni po délce nosu.⁴⁸ Ale právě

193

- proto má každý muž vybízet každého ke zbožnosti, abychom se tohoto uvarovali a dosáhní onoho, k čemu nás vede náš ná- čelník a velitel Eros. Tomu ať se nikdo neprotiví – protiví se, kdo koná věci bohům nelibé –, neboť získáme-li si lásku a mi- lost tohoto boha, nalezneme své miláčky a setkáme se s nimi, což se nyní stává jen málo lidem. A ať mne nepřeruší Eryxi- machos, obraceje má slova v žert, že totiž myslím Pausaniu a Agathóna – snad i tito náležejí mezi takové a vskutku jsou oba mužské přirozenosti –, já však to pravím obecně o všech mu- žích i ženách, že tak by se stalo naše pokolení blaženým, kdy- bychom došli cíle lásky a každý nalezl svého miláčka, navrátě se ke své bývalé přirozenosti. Jestliže je toto vůbec nejlepší, je za nynějšího stavu nutně nejlepší to, co se tomuto nejvíce blíží, to jest naléztí si miláčka, který by byl podle naší myslí. Jako původce toho bychom právem velebili Erotia; ten i v přítomné době nám nejvíce prospívá, veda nás k tomu, co jest nám vlastní, i pro budoucnost nám podává největší naděje, že bude- me-li prokazovati úctu bohům, uvede nás v naši dávnou přiro- zenost, vyléčí nás, a tak nás učiní blaženými a šťastnými.
- To jest, Eryximachu, má řeč o Erotovi, jiná než tvá. Nuže, jak jsem tě prosil, neobracej ji v žert, abychom si poslechlí i zbývající, co každý z nich řekne, nebo spíše oba ostatní, neboť zbývá již jen Agathón a Sókratés. e

Poslechnu tě, pravil prý Eryximachos, neboť se mi tvá řeč velmi líbila. A kdybych nevěděl, že Sókratés a Agathón jsou tak silní ve věcech lásky, velmi bych se bál, že jim bude těžko mluvití, když bylo proneseno tolik řečí a tak rozmanitých; takto však přece nemám strachu.

Tu řekl Sókratés: Tobě samému se to dobře zápasilo, Eryxi- machu; ale kdyby ses octl v tom stavu, v jakém jsem nyní já a v jakém budu snad ještě více, až i Agathón promluví dobrou řeč, jistě by ses bál a bylo by ti všelijak, jako právě je nyní mně.

194

Učarovat mi chceš, Sókratate, řekl prý Agathón, abych byl rozčilen myšlenkou, že všichni posluchači mají veliké očekávání, že pronesu něco krásného.

b Špatnou parněť bych měl, Agathóne, odpověděl prý Sókrates, kdybych myslil, že budeš rozčilen v této chvíli kvůli několika nám lidem, když přece jsem viděl tvou odvahu a sídnatost, s jakou jsi vystupoval na pódiu spolu s herci a podíval ses tvář v tvář tak četnému obecenstvu,⁴⁹ před kterým jsi měl přednést svou skladbu, a ani dost málo ses nezalekl.

Jak to myslíš, Sókratate? pravil Agathón, mám snad tak plnou hlavu obecenstva, abych nevěděl, že soudný člověk se musí více bát několika málo lidí rozumných než mnoha nerozumných?

c Zajisté bych necínil dobře, Agathóne, kdybych se o tobě domýšlel něčeho neslušného; naopak dobře vím, že kdyby ses setkal s několika lidmi, které bys pokládal za moudré, že bys jich dbal více nežli ostatního množství. Ale my asi bohužel ne-náležíme mezi takové – vždyť jsme byli také tam a byli jsme částí toho množství –, ale kdyby ses setkal s jinými, moudřými, jistě by ses jich ostýchal, kdyby sis snad myslil, že děláš něco osklivého; co tomu říkáš?

Máš pravdu.
A obvyčejných lidí by ses neostýchal, kdyby sis myslil, že děláš něco osklivého?

d Tu prý vskočil do řeči Faidros a pravil: Milý Agathóne, budeš-li odpovídat Sókratovi, bude mu jedno, co a jak se zde děje, jen když bude mít někoho, s kým by rozmlouval, zvláště bude-li ten někdo krásný. Já sice rád poslouchám Sókratovy rozmluvy, ale musím se starat o oslavu Erotá a dostat od jednoho každého z vás po řeči; až tedy oba dáte bohu, co mu náleží, pak si rozmlouvejte.

e Dobře máš, Faidre, pravil Agathón, a nic mi nepěkáží mluvit; vždyť rozmlouvat se Sókratem budu mít i jindy často příležitost.

Já tedy chci nejprve povědět, jakým způsobem mám mluvit, a potom mluvit. Neboť se mi zdá, že všichni řečníci přede mnou neslavili boha samého, nýbrž velebili lidi pro ta dobra, která jim ten bůh způsobuje; ale jaký jest sám dárc, nikdo neřekl. Jediný správný způsob každé chvalořeči o každém je vyloužit, jaký jest a jaké věci způsobuje ten, jehož se řeč týká. Takto tedy i my při Erotovi musíme vychváliti nejprve jeho samého, jaký jest, potom jeho darů. Nuže, já pravím, že Eros je ze všech blažených bohů – smí-li se to říci bez hříchu a bez pohoršení – nejblazenější, poněvaď je nejkrásnější a nejlepší. Je nejkrásnější, protože je takovýto. Za prvé je z bohů nejmladší, Faidre. Veliký důkaz toho podává on sám, když kvapem utíká před stáří, které jest, jak patrně, rychlé; aspoň nás dostihuje rychleji, než je žádoucí. K tomu má Eros již svou přirozenost odpor a ani zdaleka se k němu nepřibližuje. Ale s mladými lidmi stále se stýká a jest; neboť dobře praví staré přísloví, že rovný rovného si hledá. Ačkoli tedy já s Faidrem v mnohých jiných věcech souhlasím, v tomto s ním nesouhlasím, že by byl Eros starší než Kronos a Lapetos, so nýbrž tvrdím, že je nejmladší z bohů a věčně mlád, a ty staré příběhy, které vypravuji o bozích Hésiodos a Parmenidés, že se staly působením Nutosti, a ne Erotá, ač jestliže je pravda, co ti básníci vypravují; neboť nebylo by se dělo mezi nimi navzájem vykleštvání a spoutávání a mnoho jiných násilností,⁵¹ když byl mezi nimi Eros, nýbrž přátelství a mír, jako je nyní, od té doby, co Eros kraluje nad bohy. Jest tedy mlád a mimo to hebký; bylo by však potřeba básníka, jako byl Homér, aby vyličil jeho hebkost. Neboť Homér praví o Até⁵² že to je bohyně a hebká – aspoň nohy její že jsou hebké –, slovy

její nohy jsou hebké, neb po zemi nikdy

ona nestoupá v chůzi, však po hlavách mužů jen kráčí.

Myslím, že dobrým důkazem tu vysvětluje její hebkost, že totiž nechodí po tvrdém, nýbrž po měkkém. Nuže, tohoto důkazu užijeme i my o Erotovi, že jest hebký. Neboť nechodí po zemi

ani po hlavách, které nejsou právě měkké, nýbrž chodí a sídlí v tom, co je na světě nejměkčí. Vždyť si zakládá své sídlo v srdcích a duších bohů i lidí, a to zase ne napařád ve všech duších, nýbrž u které nalezne tvrdé srdce, od té odchází, u které měkké, tam se usazuje. A co se stále dotýká nohama i všim jen nejměkčího z nejměkčích věcí, nutně jest nejheběi. Je tedy nejmladší a mimo to pružné podoby. Neboť by se nemohl všude přivinovati, ani nepozorovaně vcházeiti v každou duši a odcházeti, kdyby byl tuhý. O úměrné a pružné jeho podobě dobře svědčí jeho způsobnost, kterou podle obecného mínění Eros vyniká nad všechny bohů; neboť mezi nezpůsobnosti a Erotem jest ustavičně vzájemný boj. Krásu jeho pleti ukazuje to, že žije stále mezi květy, neboť co nemá květů a co odkvetlo, ať je to tělo nebo duše nebo cokoli jiného, na tom se neusazuje Eros, ale kde je místo kvetoucí a vonné, tam se usazuje i bydlí.

O kráse našeho boha toto postačí, ač ještě mnoho zbývá; ale dále jest mluvit o zdatnosti Erotově, hlavně že Eros nekřivdí ani bohu, ani člověku a také jemu není křivděno ani od boha, ani od člověka. Neboť ani když sám něco trpí, netrpí to násilím – vždyť násilí se nedotýká Erotá –, ani když sám je činný, neužívá násilí – neboť Erotovi se každý ve všem podřizuje dobrovolně; to pak, v čem člověk dobrovolně vyhoví vůli jiného, nazývají *zákony, kralové obce*,⁵³ spravedlivým. Vedle spravdnosti je dále pln svrchované umětenosti. Podle obecného souhlasu je totiž umětenost ovládnání rozkoši a chticů, ale žádána rozkoš není silnější nad Erotá; jestliže tedy ostatní jsou slabší, jsou patrně ovládnány od Erotá a on jim vládne, a když tedy Eros vládne rozkoším a chticům, jest jisté nad jiné umětený. A také statečností *se ani Arés nestaví proti Erotovi*.⁵⁴ Neboť nedří v moci Erotá Arés, nýbrž Eros Area – láskou k Afrodité, jak se vypravuje⁵⁵ –, silnější pak jest ten, kdo drží v moci, než kdo je držen; kdo tedy vládne nad nejstatečnějším z ostatních, jest patrně ze všech nejstatečnější.

O spravdnosti a umětenosti i statečnosti našeho boha jsme tedy promluvíli a zbývá ještě promluvíti o moudrosti; nuže, pokusme se i zde splniti svůj úkol, pokud je možno. A za prvé – abych i já pocítil naše umění jako Eryximachos své – ten bůh jest básníkem, a to tak velice moudrým, že i jiného jím učíní; aspoň každý se stává básníkem, *byl cizí dřív byl všemu umění*;⁵⁶ kohokoli se dotkne Eros. Těto věci můžeme vhodné užiti za důkaz pro to, že Eros je dobrý umělec vůbec ve všem tvoření músičkém;⁵⁷ neboť co kdo buď nemá, nebo neumí, nemůže druhému dát, ani jiného tomu naučit. A co se týče tvoření všech živoků, kdo bude popírat, že to není projev moudrosti Erotovy, kterou vznikají a rodí se všichni živi tvorové? Nebo v odborných uměních, což nevíme, že komu se stane tento bůh učitelem, ten se stane znamenitým a slavným, koho se však Eros nedotkne, že zůstává neznám? Umění střelecké, i lékarské, i věstecké vynalezl Apollón za vedení touhy a lásky, takže i on je patrně zákem Erotovým, i músy v uměních músičkých a Héfaistos v kovářství, Athena v předení a tkaní a Zeus v umění vlásti nad bohů i nad lidmi. Proto také nastal řád mezi bohů, když mezi ně přišel Eros, láska, rozumí se láska ke kráse – neboť oškivost nevbuzuje lásky –, ale předím, jak jsem na počátku řekl, se mezi bohů podle vypravování děly mnohé hrozné věci, protože kralovala Nutnost; ale když se narodil tento bůh, z lásky ke krásnu vzešlo všeliké dobro bohům i lidem.

Takto je podle mého mínění, Fairde, Eros za prvé sám nejkrásnější a nejlepší, a pak i pro jiné je původcem podobných vlastností. Napadá mě i ve verších říci, že tento jest, který působí

*lidem na zemi mír a na moři hladinu tichou,
na lože ukládá větry a spánek v útrapách dávná.*⁵⁸

On nás zbavuje cizosti, naplňuje družností, svádí všechny takovéto přátelské schůzky a jest vůdcem při slavnostech, při

sborových zpěvech i tancích, při obětech; propůjčuje jemnost, vylučuje hrubost; štědrý je láskou, skoupý neláskou; je milostivý a dobrý; žádoucí pohled moudrým, předmět obdivu bohům; touží po něm neúčastní, cení si ho účastní; jest otcem přepychu, jemnosti, rozkoše, vděků, touhy, stesku; stará se o dobré, nestará se o zlé; v strachu, v seči, v stesku, v řeči jest kormidelníkem, bojovníkem, druhem i ochráncem nejlepšího, ozdobou všech bohů i lidí, vůdcem nejkrásnějším a nejlepším, jehož má následovat každý muž s krásným připevováním, účastně se písně, kterou zpívá a kterou okouzluje mysl všech bohů i lidí.

To jest má řeč, Faidre, kterou věnuji Erotovi, na jedné straně hravá, na druhé straně však přiměřeně vážná, pokud mé síly stačí.

198 Když Agathón domluvil, ozvala se – jak vypravoval Aristodémos – hluchá pochvala všech přítomných, že řeč mladého muže slušela jemu samému i bohu. Tu řekl Sókratés, pohledem na Eryximacha: Nuže, synu Akumeniův, ještě snad myslíš, že planý je již delší dobu můj strach? Nebyl jsem spíše dobrým věštcem, když jsem před chvílí říkal, že Agathón pronese řeč neobyčejně krásnou a já že budu v úzkých?

V jedné věci – odpověděl Eryximachos – myslím, že jsi byl dobrým věštcem, že totiž Agathónova řeč bude dobrá; ale v druhém, že budeš v úzkých, to nemyslím.

b Jak bych nebyl v úzkých, můj dratý, řekl Sókratés, i já, i kdokoli jiný, když mám mluvit po tak krásné a bohaté řeči? Ostatní její části nebyly stejnou měrou podivuhodné, ale na konci ta krása slov i vět – kterého posluchače by nebyla uchvátíla? Když si pomyslí, že sám nedovedu ani přibližně něco tak krásného promluvit, studem bych málem utekl, kdybych měl kam. Ta řeč mě upomínala na Gorgiův, takže jsem měl pocit jako Homérův hrdina: bál jsem se, aby mi Agathón nakonec nepustil ve své řeči na mou řeč hlavu Gorgiůvu, hrozného řečníka,⁵⁹ a neproměnil mě v němý kámen. A uvedomil jsem

si, jak jsem byl tehdy směšný, když jsem vám sliboval, že spolu s vámi pronesu chvalořeč na Erotá, až na mne dojde, a tvrdil, že jsem dobrý odborník ve věcech lásky; vždyť vidím, že jsem naprosito neměl ponětí, jaká má být chvalořeč, ať se týká čehokoli. Myslí jsem totiž ve své zpodlosti, že se má o každém předmětu chvalořeči mluvit pravda a to že má být hlavní věc, z té pravdy pak že je třeba vybrat nejkrásnější věci a podávat je co nejladněji; proto jsem si velice zakládal na tom, že promluvíím dobrou řeč, když znám pravý pojem chvalořeči vůbec. Ve skutečnosti však, jak se podobá, není krásná chvalořeč toto, nýbrž něco jiného, totiž zahrnouti předmět chvály nejvelkolepejšími a nejkrásnějšími vlastnostmi, ať už jsou ve skutečnosti takové nebo ne; jsou-li nepravdivé, na tom tedy nic nezáleží. Patrně bylo napřed řečeno, jak se podobá, aby každý z nás promluvil jen zdánlivou chvalořeč na Erotá, a ne skutečnou. Proto asi sbíráte kdekterou myšlenku a zahrnujete jimi Erotá a říkáte, že jest takový a takový a že to a to působí, aby se ukázal co nejkrásnějším a nejlepším, rozumí se tím, kteří ho neznají – přece ne známým –, a chvalořeč je dobrá a důstojná. Ale já jsem tedy neznal náležitěho způsobu chvalořeči a v té neznalosti jsem vám slibil, že i já ji pronesu, až na mne dojde. *Jazyk tedy slibil, ale srdce ne;*⁶⁰ nuže, nechme toho. Nechci už pronášet chvalořeč tohoto způsobu – vždyť bych to nedovedl –, ne, nýbrž hodlám říci po svém způsobu jen pravdu, chcete-li bez úmyslu závodit se svými řeční, abych si neutřížil smích. Nuže hleď, Faidre, zdali je potřeba i takové řeči, v které by bylo slyšet jen pravdu o Erotovi, která však by byla výběrem i uspořádáním slov taková, jak by se právě nahodilo.

Tu prý ho Faidros i ostatní vybízeli, aby mluvil tak, jak by sám pokládal za vhodné.

Ještě mi, Faidre, dovol otázati se na něco málo Agathóna, abych se s ním dohodl a pak mluvil.

I dovoluji, řekl prý Faidros, jen se taž. Potom prý začal Sókratés asi takto:

Podle mého mínění zcela dobře jsi pravil na začátku své řeči, milý Agathóne, že nejprve jest ukázati vlastnosti samého Erosa a potom jeho působení. Tento úvod se mi velmi líbí. Nuže, když jsi tolik krásně a skvěle vložil o Erótovi, jaký jest, řekl mi ještě i toto: Zdalipak Eros jakožto láska a touha má vztah k něčemu, či nemá? Netáži se snad potom, či je, či zdaleka je syn některé matky nebo některého otce – neboť směřná by byla otázka, zdali je Eros láska matčina nebo otcova –, nýbrž jako kdybych se v stejném smyslu tázal na otce, zdali je otec otcem něčím, či ne, tu bys mi jistě řekl, kdybys chtěl dobře odpovědět, že otec je otcem buď syna, nebo dcery; či ne?

Ovšem, odpověděl Agathón.

A matka snad právě tak?

Přisvědčil i k tomu.

e Tedy mi ještě odpověz na něco více, řekl Sókratés, abys lépe pochopil, co chcei. Což kdybych se tě tázal: A jak bratr jakožto bratr jest bratrem něčím, či ne?

Řekl, že ano.

Ne-li bratra nebo sestry?

Souhlasil.

Nuže pokus se povědět i o Eróu. Má Eros jakožto láska vztah k něčemu, či nemá?

Ovšem že má.

200 K čemu, to si zatím uschovej ve své paměti, pravil prý Sókratés; řekl jen tolik, zda Eros touží po tom, k čemu se vztahuje, či ne?⁶²

Ovšem.

Zdalipak touží a cítí lásku, když předmět své touhy a lásky má, či když ho nemá?

Podobá se, že když nemá.

b Hleď, pravil Sókratés, nemá-li se místo „podobá se“ spíše říci, že je nutné, že toužící podmět touží po tom, co nemá, sice že netouží, jestliže mu to nechybí. Mně se totiž až kupodivu zdá, Agathóne, že to je nutné; a co tobě?

Ess muss sein, fast 'po ihm' sein

I mně se tak zdá.

Dobře. Chtěl by tedy snad nějaký velikán být veliký nebo silák silný?

Podle toho, co jsme uznali, to není možno.

Ano, vždyť přece by to nechybělo tomu, kdo by byl takový.

Máš pravdu.

c Ale i kdyby si silák přál být silný, pravil Sókratés, a rychlý být rychlý a zdravý být zdráv, tu by si snad někdo pomyslíl vzhledem k těmto případům a všem podobným, že lidé, ač jsou takoví a mají to, přece touží po tom, co mají – abychom se nedali zmásti, proto to pravím – tito lidé, rozumíš-li, Agathóne, nutné ovšem mají v přítomné chvíli všechno to, co mají, ať už si toho přejí, nebo ne, a kdo by také po tomto toužil? Ale kdykoli někdo praví: Já jsem zdráv a přejí si být zdráv, jsem bohat a přejí si být bohat a toužím právě po tom, co mám, řekl bychom mu: ty, člověče, který máš bohatství, zdraví i sílu, chceš mít tyto věci i pro budoucnost, neboť v přítomné době je máš, ať si jich přeješ, nebo nepřejíš; tedy kdykoli říkáš „toužím po tom, co mám“, nic jiného patrně nepravíš než toto: „Přejí si, abych měl i pro budoucí čas to, co mám nyní.“ Nemusil by přisvědčit?

Agathón souhlasil.

toho má i pro budoucnost
Tu prý řekl Sókratés: Tedy zajisté je to i zde touha po tom, co člověku ještě není pohotové a co nemá, totiž aby se mu ty věci zachovaly a byly v jeho majetku pro budoucí čas.

Ano.

Tedy i tento, i každý jiný, kdo touží po něčem, touží po tom, co mu není pohotové a co není v jeho majetku; to, co nemá a co sám není a čeho se mu nedostává, to jsou předměty touhy a lásky, ano?

Ovšem.

Nuže tedy, řekl Sókratés, opakujeme závěry, ke kterým jsme došli. Není-li pravda, že se Eros za prvé vztahuje k jistým věcem a za druhé že to jsou ty, jichž má nedostatek?

- Ano.
- Dále si vzpomeň, které věci jsi jmenoval ve své řeči jako předmět touhy Eriótovy; chceš-li, upamatuji tě. Řekl jsi, tuším, asi tak, že mezi bohy nastal řád z lásky ke kráse; neboť k ošklivým věcem by se láska nemohla vztahovat. Nepravil jsi tak nějak?
- Ano, řekl Agathón.
- A dobře máš, příteli, odvětil Sókratés; a jestliže je tomu tak, tedy jistě je Eros touha po kráse, a ne po ošklivosti?
- Přisvědčil.
- b Zdalipak jsme souhlasně neuznali, že touží po tom, čeho se mu nedostává a co nemá?
- Ano.
- Nedostává se tedy Eriótu krásy a té nemá.
- Nuž to vyplývá.
- A což, jmenuješ krásným to, čemu se nedostává krásy a co naprosto krásy nemá?
- To ne.
- Tedy ještě tvrdíš, že je Eros krásný, jestliže se to tak má?
- A tu prý odpověděl Agathón: Podobá se, Sókratate, že nemám žádné vědění o tom, o čem jsem tehdy mluvil.
- c A přece jsi mluvil krásně, Agathóne. Než řekni mi ještě několik slov: Nemyslíš, že dobré věci jsou také krásné?
- Ano.
- Jestliže se tedy Eriótovi nedostává krásy a dobro je krásné, nedostává se mu také asi dobro.
- Nedovedl bych tobě, Sókratate, odporovat; nuže budiž tomu tak, jak ty pravíš.
- Pravdě, milovaný Agathóne, nedovedeš odporovat, neboť odporovat Sókratovi – to není nic těžkého.
- d A tebe již nechám; vám pak se pokusím na základě toho, o čem jsme se shodli s Agathónem, podat, řeč o Eriótovi, kterou jsem kdysi slyšel od mantinejské ženy Diotimy,⁶³ jež

- byla moudrá v těchto věcech i v mnoha jiných – také jednou Athenianům, když přinesli před morem oběť, vymohla odložení nemoci na deset let – a která také mne poučila o věcech lásky.
- Tedy nejprve musím, jako ty jsi začal, Agathóne, vyloužit, kdo jest Eros a jaký asi, potom o jeho působení. Tu se mi zdá nejsnazší postupovat tak, jak tehdy vykládala ona cizinka, dávajíc mi otázky. Neboť jsem k ní mluvil i já skoro právě totéž, co nyní Agathón ke mně, že je Eros veliký bůh a že se vztahuje ke krásným věcem; ona pak vyvracela mé řeči právě těmi důvody, jako já tohoto, že není ani krásný, jak já tvrdím, ani dobrý.
- I řekl jsem: Co pravíš, Diotimo? Je tedy Eros ošklivý a zlý?
- Tu ona: Nerouhej se; či myslíš, že co není krásné, musí být ošklivé?
- Zajisté.
- Snad také, že co není moudré, je nevědomé? Což nepozoruješ, že jest cosi uprostřed mezi moudrostí a nevědomostí?
- Co?
- Míti správné mínění a nemoci je rozumově vyloužit; to jistě není ani vědění – jak by byla vědním věc, která není rozumová? –, ani nevědomost – neboť jak by bylo nevědomostí něco, co zasahuje jsoucno? Takováto tedy věc je správné mínění, uprostřed mezi vědním a nevědomostí.
- Pravdu mluvíš, děl jsem.
- Nevydvávej tedy za nutné, že co není krásné, je ošklivé, a co není dobré, že je zlé. Tak také, když souhlasíš, že Eros není ani dobrý, ani krásný, proto ještě si nemysli, že musí být ošklivý a zlý, nýbrž něco uprostřed mezi tímto obojím.
- A přece, děl jsem jí, všichni o něm souhlasně uznávají, že to je veliký bůh.
- Všichni neznalí myslíš, či také znalí?
- Všichni vůbec.
- Ona se zasmála a řekla: Jak by mohl, Sókratate, býti uznáván za velkého boha i od těch, kteří tvrdí, že to ani není bůh?
- Kdo jsou to?
- c

Jeden jsi ty a druhá jsem já.

Jak to myslíš, řekl jsem.

Ona pravila: Doceła dobře. Řekni mi, nemyslíš, že všichni bohové jsou blažení a krásní? Či odvážili by ses říci o některém z bohů, že není krásný a blažený?

Při Diovi, nikoli.

d A nenazýváš blaženými ty, kterým náleží dobro a krása? Ovšem.

Ale přece o Erótovi jsi uznal, že pro nedostatek dobra a krásy touží právě po tom, čeho se mu nedostává.

Ano, uznal jsem.

Jak by tedy mohl být bohem, kdo není účasten krásna a dobrá?

Nijak, jak se podobá.

Vidíš tedy, že ani ty nepokládáš Eróta za boha?

Co by tedy byl, děl jsem, Erós? Smrtnelný člověk?

Nikoli.

Nuže co tedy?

Jako dřive, něco středního mezi smrtnelným a nesmrtnelným.

Co tedy, Diotimo?

e Veliký daimón, Sókratě; vždyť každá daimonská bytost je uprostřed mezi bohem a člověkem.

A jakou má moc? pravil jsem.

203 Jako prostředník a posel chodí on k bohům od lidí a k lidem od bohů, přenášeje z jedné strany prosby a obětí, z druhé strany rozkazy a odplaty za obětí; jest uprostřed a vyplňuje mezeru mezi obojimi, takže vše je spjato v jeden celek. Skrze něho se provádí i veškeré věštění a umění kněží i těch, kteří se zabývají obětmi, i zasvěcováním, i zařkáváním, i veškerým vykládáním budoucnosti a kouzly. Neboť bůh se s člověkem přímo nestýká, ale všechny stýky a rozmluvy mezi bohy a lidmi v bdění i ve spánku se dějí skrze tohoto daimona; a kdo je znalý v těchto věcech, to je muž daimonský, ale kdo je znalý v něčem jiném, buď v nějakých uměních, nebo řemeslech, je člověk sprostý. Těchto daimonů je mnoho a různých, jeden pak z nich jest i Erós.

Kdo jest jeho otec, pravil jsem, a matka?

b Výklad o tom je sice poněkud obsírnější, ale přece ti to povím. Když se narodila Afrodité, všichni bozi byli na hostině a mezi nimi i Poros, Dúmysl, syn Métidín,⁶⁴ bohyně rozumnosti. Když byli po jídle, přišla žebrat, jak bývá o hodcích, Penia, Chudoba,⁶⁵ a stála u dveří. Zatím Poros zpil nektarem – neboť víno tehdy ještě nebylo – vešel do Diovy zahrady a tam zmožen spal. A tu si Penia, puze na svou bídou, vymyslíla, aby měla z Pora dítě; lehne si vedle něho a počala Eróta. Proto tedy je Erós původcem a služebníkem Afroditiným, poněvadž byl zploden o jejích narozeních, a zároveň je svou přirozeností milovníkem krásna, protože i Afrodité jest krásná. A jako syn

d Porův a Peniin má takovýto osud. Za prvé je stále chud a doce-la není hebký a krásný, za jakého jest obvyčejně pokládán, nýbrž tvrdý a drsný, bez obuvi a bez přibytku, lhá vždy na hole zemi a bez příkrývky, spí pod širým nebem u dveří a na cestách, žije tak jako matka, ja neustále sdrůžen s nedostatkem. Ale po otci má zase to, že strojí úklady krásným a dobrým, je zmužilý, smělý a vytrvalý, mocný lovec, jenž stále osnuje nějaké nástrahy, žádostivý přemýšlení a vynalézavý, milovný moudrosti po všechem život, mocný čaroděj, kouzelník a sořista; jeho přirozenost není ani nesmrtnlá, ani smrtnlá, nýbrž v jednom a témž dni hned kvete a žije, kdykoli dosáhne zdatu, hned zase umírá a opět ožívá silou přirozenosti svého otce, a co si získává, vždy zase mu uniká, takže Erós nikdy nemá nouze ani bohatství a také je uprostřed mezi moudrostí a nevědómostí. Je tomu totiž tak. Z bohů nikdo nehledá moudrost, ani netouží stát se moudrým – neboť jest moudrý –, ani je-li někdo jiný moudrý, nehledá moudrosti. Naopak ani nevědómí nehledají moudrosti, netouží stát se moudrými; neboť právě v tom záleží zlo nevědómosti, že člověk, který není krásný a dobrý, ani moudrý, si o sobě myslí, že je dokonalý. Tak nikdo, kdo necítí svého nedostatku, netouží po tom, čeho nedostatku necítí.

Kdo tedy jsou, Diotimo, hledatelé moudrosti,⁶⁶ když to nejsou ani moudří, ani nevědomí?

- b To je jasné již i dítěti, že ti, kdo jsou uprostřed mezi těmito obojímí; a mezi ně náleží i Eros. Moudrost je větu jedna z nejkrásnějších věcí a Eros je touha po krásnu, takže Eros je nutně filosof, a jakožto filosof je uprostřed mezi moudrým a nevědomy. Také to je u něho následek jeho původu, neboť pochází z otce moudrého a důmyslného, ale z matky, která nemá moudrosti ani důmyslu. To je, milý Sókratate, přirozená povaha toho daimona; ale co sis ty myslil o Erotu, to není nic divného. Tys myslil, jak se mi zdá z tvých řečí, že Eros je to, co je milováno, ne to, co miluje; proto, tuším, se ti jevil Eros tak krásný. Vždyť předemť milování je vsuknutku krásný, jemný, dokonalejší i hodný velebení; ale to, co miluje, má zcela jinou podobu, jak jsem vyložila.

A já jsem řekl: Budiz' tomu tak, cizinko, neboť tvá řeč je dobrá; když je Eros takový, jaký užitek poskytuje lidem?

- d To se ti, Sókratate, pokusím vyloužit v další části své řeči. Takový tedy je Eros a z takového rodu a vztahuje se ke krásným věcem, jak ty pravíš. Ale kdyby se nás někdo otázel: V čem se Eros vztahuje ke krásným věcem, Sókratate a Diotimo? Nebo jasněji: Co chce, kdo touží po krásných věcech?

Odpověděl jsem: Aby se mu jich dostalo.
Ale ta odpověď ještě vyžaduje takového otázky: Co bude mít ten, komu se dostane krásných věcí?

- e Rekl jsem, že ještě nemohu na tuto otázku tak hned odpovědět. Než dejme tomu, pravila, že by se někdo ptal, dosadě dobře na místo krásného: Nuže, Sókratate, co chce, kdo touží po dobrých věcech?

Aby se mu jich dostalo.

A co bude mít ten, komu se dostane dobrých věcí?

- 205 Na to, děl jsem, mám odpověď spíše nasnadě, totiž že bude šťasten.

Ano, neboť šťastní jsou šťastní nabytím dobrých věcí a již

není potřebí další otázky, k jakému účelu chce ten člověk být šťasten, nýbrž zdá se, že ta odpověď je již konečná.

Pravdu máš, řekl jsem.

A o tomto přání a o této touze se domníváš, že je společná všem lidem a že všichni si přejí mítí dobra stále, či jak myslíš?

Právě tak, děl jsem, že je společná všem.

- b Proč tedy, Sókratate, nemluvíme o všech, že milují, když všichni touží po témž a stále, nýbrž o jedněch říkáme, že milují, o druhých však ne?

Sám se tomu divím, odpověděl jsem.

Ale nediv se; neboť my nazýváme láskou jeden druh, který jsme z lásky vybrali, a přiřkládáme mu jméno celku, kdežto o ostatních družích užíváme jiných jmen.

Například? děl jsem.

- c Například toto: víš, že *poiesis*,⁶⁷ tvoření, je pojem s velikým rozsahem, neboť znamená v nejšířším smyslu příčinu každého pochodu ze stavu nebytí do stavu bytí, takže i práce ve všech odborných zaměstnáních jsou tvoření, a ti, kdo se jimi zabývají, jsou všichni *poietai*, tvůrcové.

Pravdu mluvíš.

Ale přece víš, pravila, že se nenazývají *poiety*, nýbrž mají jiná jména, a jenom jedna část odloučená od veškerého tvoření, totiž ta, která se zabývá tvořením músičským a verší, jest nazývána jménem celku. Neboť jediné tato se jmenuje *poiesis*, a ti, kdo ovládají tuto část tvoření, *poietai*.

Pravdu mluvíš.

- d Právě tak je i s láskou. V nejšířším smyslu jest veškerá touha po dobrech a štěstí *největší a každému uklady strojící milování*,⁶⁸ ale kdo se obracejí některou jinou z mnohých cest za jejím vyplněním, buď cestou rozmnožování jmění, nebo cvičení těla, nebo filosofie, o těch se neríká, že milují, ani se nejmenují milenci, nýbrž jediné o těch, kdo se s horlivostí oddávají jednomu druhu milování, se užívá jména celku: láska, milovati, milenci. Zdá se, že mluvíš pravdu, řekl jsem.

- Pravdivá láska - doba*
- e A je sice jeden výklad, že milují ti, kdo hledají polovici své vlastní bytosti; ale můj výklad praví, že přednětém lásky není ani polovice, ani celek, není-li to, přitel, něco dobrého; vždyť si lidé ochotně dávají řezati nohy i ruce, zdá-li se jim, že tyto části jejich vlastního těla jsou zkaženy. Neboť lidé, myslím, nelnou ke všemu svému, ač nenazývá-li kdo vlastním a svým dobré a cizím zlé; zajisté nic jiného není, po čem lidé touží, než dobro. Či myslíš, že ano?
- 206 Při Diovi, ne, odpověděl jsem.
- Zdaž tedy lze takto jednoduše říci, že lidé touží po dobru?
- Ano.
- A což nemá se připojiti, že touží to dobro také mti?
- Ano.
- A nejen mti, nýbrž trvale mti?
- I to jest připojiti.
- Zkrátka tedy láska je touha mti trvale dobro.
- Pravdu máš, řekl jsem.

- b Když tedy je láska obecně toto, kterým způsobem a v kterém jednaní se musí jeviti úsilí a napětí těch, kdo jdou za tím cílem, aby se jmenovalo láska? Který je to úkon? Můžeš mi říci?

To bych se neobdivoval tobě, Diotimo, pro tvou moudrost, ani bych k tobě nechodil pro poučení právě o těchto věcech.

Nuže ti to řeknu. Jest to plození v krásnu, a to tělesné i duševní.⁶⁹

Tvá slova jako věštba potřebují výkladu, a nerozumím jim.

- c Nuže, povím ti to jasněji. Všichni lidé, Sókratate, mají plodit v ý pud ve svém těle i v duši, a když dospějí určitého věku, touží naše přirozenost plodit. Avšak v něčem ošklivém plodit nemůže, nýbrž v něčem krásném. Spojení muže a ženy je plození. Jest to božská věc a to právě je v smrtelném tvoru nesmrtelné, početí a plození. A to nemůže nastat v něčem nepřiměřeném. Nepřiměřené pak jest všemu božskému ošklivé, ale krásné je přiměřené. Moirou a Eileithyi přirození je Krása.⁷⁰ Proto kdyko-

- li se obtěžkaná bytost přiblíží ke krásnému, rozjasňuje se a rozkoší se rozplývá a rodi i plodí; ale kdykoli se přiblíží k ošklivému, je zachmuřena a nevrle se smršňuje, odvrací se a svírá a nerodí, nýbrž zadržuje plod a trpí. Proto se tedy bytost těchtoná a již plná dostává před krásnem do velikého vzrušení, protože krásno zbavuje toho, kdo ho dosáhne, velikých bolestí. Neboť není, Sókratate, přednětém lásky krásno samo, jak se ty domníváš.

Nuže co?

Plození a rození v krásnu.

Budíž, odpověděl jsem.

- Ověmže, pravila. A proč tedy plození? Poněvadž plození je pro smrtelného tvora něco věčného a nesmrtelného. Neboť z přijatých myšlenek nutně vyplývá, že člověk zároveň s dobrem touží po nesmrtelnosti, když láska chce mti dobro trvale. Tedy z této myšlenky nutně plyne, že láska touží i po nesmrtelnosti.

Toto všechno mi tedy vykládala, kdykoli mluvila o věcech lásky, a kdysi se tázala: Co myslíš, Sókratate, že je příčinou této lásky a touhy? Jisté pozoruješ, jak silně jsou vzrušena všechna zvířata, i pozemní i létavá, když je pojme touha plodit, jak všechna jsou nemocna a ve zvláštním erotickém stavu, nejprve aby se navzájem spojila, potom starostí o výživu mláďat, a jak jsou hotova se pouštět v boj za mláďata, i nejslabší s nejsilnějšími, a umíráti za ně, i jak sama se moří hladem, jen aby mláďata uživila, a co všechno ještě dělají. O lidech by bylo možno mysliti, že to dělají z rozumové úvahy; ale která příčina působí takový erotický stav u zvířat? Můžeš to říci?

A já jsem opět řekl, že nevím; a ona pravila: A tu si o sobě myslíš, že budeš kdy dobrý odborník ve věcech lásky, když nebudeš tomuto rozumět?

Však právě proto, Diotimo, jsem k tobě přišel – jak jsem už řekl –, když jsem poznal, že potřebuji učitel. Nuže řekni mi příčinu i těchto věcí, i ostatních, které se týkají lásky.

laska je nutí
franky diky a
prato KRASNOU
Pravda ov

- Jestliže tedy věříš, že láska svou přirozeností se vztahuje k tomu, co jsme již mnohokrát uznali, nediv se. Neboť zde obdobně jako tam smrtelná bytost hledá, aby trvala pokud možno stále a byla nesmrtelná. To je jí možno jediné tímto způsobem, plazením, poněvadž vždy zanechává jineho mladého jedince místo starého. Vždyť se tak děje i v té době, v které jeden každý z živočků, jak se říká, žije a zůstává týž – například o člověku se mluví jako o témž od dětství až do stáří; nazývá se týmž, ačkoli v sobě nemá nikdy týchž složek, nýbrž se stále omlazuje a staré ztrácí, což se týká jak vlasů, tak masa, i kostí, i krve, i veškerého těla. A nejen co se týče těla, ale i co do duše nejsou chování, povaha, názory, žádosti, radosti, bolesti, strachy u jednoho každého stále tytéž, nýbrž jedny vznikají, druhé zanikají. Mnohem pak podivnější než toto je to, co se děje s našimi poznatký: nejen že jedny nám vznikají, druhé zanikají a nejsme stále tíž, ani co se týče poznatků, ale i s jedním každým z našich poznatků se děje totéž. Neboť tak řečené opakování předpokládá, že vědění mizí; zapominání jest totiž mizení vědění, a opakování, jež přivádí nový obsah paměti místo mizejícího, uchovává vědění, takže se zdá totéž. Tímto způsobem se uchovává všechno smrtelné, ne tak, že by bylo stále na-prosto totéž, jako je božstvo, nýbrž tím, že mizející a stárnoucí zanechává něco jiného, nového, takového, jako bylo samo. Tímto způsobem, Sókrate, má smrtelný rod podíl v nesmrtelnosti, jak tělo, tak všechno ostatní; nesmrtelné však jinak. Nediv se tedy, že všemu je vlastní odnož přirozeně drahá; vždyť jde o nesmrtelnost, a proto každého provází tato péče a láska.

Vyslechnuv tuto řeč, podivil jsem se a řekl jsem: Dobře, velenoudrá Diootimo, a je tomu opravdu tak?

A ona odpověděla po způsobu dokonalých sofistů. Dobře věz, Sókrate, že tomu tak jest; neboť jestliže se chceš podívat na citizadost lidí, divil bys ses jejich nerozumností – jestliže nemáš na mysli, o čem jsem já mluvila –, když bys uvážil,

v jak silně žijí touze proslavit se a nesmrtelné pro všechn čas si získati jméno a jsou hotoví pro to podstupovat všechna nebezpečensství ještě více než pro své děti, i peníze obětovat, i jakékoli námahy podnikat a také pro to umírat. Či myslíš, že by byla Alkésis zeměla pro Admėja⁷¹ nebo Achilleus že by byl zeměl hned za Patroklem nebo že by byl váš Kodros podstoupil smrt,⁷² aby jeho synové získali vládu, kdyby se nebyli domnívali, že nesmrtelná bude paměť jejich statečnosti, kterou my nyní uchováváme? Jisté ne, nýbrž podle mého mínění všichni všechno konají pro nesmrtelnou čest a pro takové slavné jméno, a to, čím jsou lepší, tím úsilněji; neboť touží po nesmrtelném. A tu ti, u kterých jsou obtěžkána těla, obracejí se více k ženám a zde projevují lásku: plazením dětí si opatřují, jak myslí, nesmrtelnost a paměť i štěstí pro všechn příští čas; ale u jiných je obtěžkána duše – vždyť jsou takoví lidé, kteří nosí plod ve svých duších ještě s větší tíhou než v tělech, takový plod, jaký přísluší duši počítí i poroditi. A co je to? Moudrost a ostatní ctnost; takové plody vydávají všichni básníci a z ostatních umělců ti, kterým se říká tvůrci; nejdáležitéjší pak a nejkrásnější část moudrosti je ta, která se týká spravování obcí i domácnosti, jež se jmenuje rozumnost a spravedlnost. Tu tedy, když někdo, kdo již od mládí nosí v duši takové plody, je dospělý a přijde věk, že touží roditi a ploditi, obchází také on a hledá něco krásného, v čem by ploditi; neboť v něčem ošklivém nikdy nebude ploditi. Tedy krásná těla jsou mu milejší než ošklivá, právě proto, že nosí v sobě plod, a jestliže v nich nalazne duši krásnou, ušlechtilou a velikou, tu zvláště s radostí vírá obě a vůči takovému člověku hned se mu rodí hojně myšlenek o zdatnosti i jaký má být dobrý muž a čím se má zabývat, a snaží se ho vzdělávat. Neboť když se dotýká krásného člověka a je v jeho společnosti, rodí a plodí, co dávno v sobě nosil; myslí naň, ať jest u něho, nebo vzdálen, a společně s ním živí narozzený plod, takže takoví lidé jsou spolu spojeni daleko silnějším svazkem, než jsou obyčejně

- děti, a pevnějším přátelstvím, poněvadž jejich společné děti jsou krásnější a nesmrtelnější. A každý by si raději přál mít takové děti než děti smrtelné, když se podivá na Homéra, Hésioda i jiné dobré básníky, a se závisí si myslí, že po sobě zanechávají takové plody, které samy jsou nesmrtelné a také jim způsobují nesmrtelnou slávu a paměť, anebo jaké děti po sobě zůstávají v Lakedaimonu Lykúrgos,⁷³ záchrana Lakedaimonu a možno říci i veškerého Řecka. Také u nás je ctěn Solón jako otec zákonů, a tak i na mnoha jiných místech jiní mužové mezi Řeky i barbary, protože vykonali mnoho krásných činů a zplodili všeilkou zdatnost; těm jsou postaveny již i četné svatyně za takového děti, ale za děti lidské ještě nikomu.

- 210 Do těchto tajemství lásky, Sókrate, snad i ty bys mohl být zasvěcen: ale nevíš, zdali bys byl schopen k vrcholnému a zřávanému stupni zasvěcení,⁷⁴ ke kterému jest i toto při správném postupu jen přípravou. Nuže, vyložím ti to a nebude mi chybět dobré vůle; ty pak se pokoušej sledovat, budeš-li s to. Kdo chce náležitou cestou jíti za touto věcí, musí z počátku v mládí chodit za krásnými těly a nejprve, jestliže ho správně vede jeho vůdce, milovat jedno tělo a tam plodit krásné myšlenky; ale potom má poznati, že krása jevíci se na kterémkoli těle jest sestra krásy na druhém těle, a má-li jíti za vnější krásou vůbec, bylo by velmi nerozumné, nepokládat každou krásu jevíci se na všech tělech za jednu a tutéž. Když si toto uvědomí, musí se stát milovníkem všech krásných těl, a naopak ustati v oné prudké lásce k jednomu, povznést se nad ni a pokládat ji za malichernou. Potom nabude přesvědčení, že krása v duších je cennější než krása těla, takže by mu stáčil i málo sličný člověk, jen když by měl ušlechtilou duši, a takového by miloval, pečoval o něj a rodil by i vynalézal takové myšlenky, které by činily mladé lidi lepšími. Tím by byl přinucen pohlédět dále na krásu jevíci se v činnostech a v zákonech a uvídnouti přibuznost toho všeho vespolek, aby usoudil, že tělesná krása je něco ma-

lého. Po činnostech musí být přiveden k poznatkům, aby viděl zase krásu poznatků, a zíraje na široky již rozsah krásna, aby se již nespokojil jednotlivým zjevem krásy jako sluha některého jednoho chlapce nebo muže nebo jedné činnosti a nebyl v té porobě všední a malicherný, nýbrž aby měl zrak obrácen na veliké moře krásna a aby zíraje na ně rodil mnoho krásných a velikých myšlenek a poznatků v nezávislém filosofování, až by zesiliv a zmožněv uvídněl jisté jedno vědění, jež se vztahuje ke krásnu, o kterém nyní povím. Snaž se poslouchat co nejpozorněji.

Kdo je přiveden na cestě lásky až sem a dívá se postupně a správně na zjevy krásna, ten, blíže se již vrcholu erotického zasvěcení, náhle uvidí krásno podivuhodné podstaty, to krásno, Sókrate, pro které byly podstupovány všechny dřívější námahy, které je předešlím věčně a ani nevzniká, ani nezaniká, ani se nezvětšuje, ani ho neubývá, dále krásno, které není z jedné strany krásné a z druhé ošklivé, ani hned krásné a hned zase ne, ani v jednom poměru krásné a v druhém ošklivé, které není zde krásné a tam zase ošklivé, jedněm lidem krásné a jiným ošklivé. A nebude se mu to krásno jevit jako nějaká tvář nebo ruce nebo něco jiného, co náleží tělu, ani jako některá řeč nebo některé vědění ani něco, co by bylo někde na něčem druhém, například na živočichu nebo na zemi nebo na nebi nebo na čemkoli jiném, nýbrž bude to něco, co je věčně samo o sobě a se sebou a jednotně; všechny ostatní krásné věci jsou toho účastny, a to tak, že když ostatní vznikají a zanikají, tohoto při tom ani nepřibývá, ani neubývá a vůbec nic se s tím neděje. Kdyžkoli tedy někdo náležitým milováním postupuje od těchto věcí zde a počíná viděti ono krásno, dosahuje téměř vrcholu zasvěcení. A tak ten správně jde nebo od jiného je veden po cestě lásky, kdo počínaje od zdejších krásných věcí, vystupuje pro dosažení onoho krásna stále vzhůru jako po stupních, od jednoho ke dvěma a od dvou ke všem krásným tělům a od krásných těl ke krásným činnostem a od činnosti ke kráse naukových poznatků a od poznatků dostoupí konečně k onomu

poznání, jehož předmětem není nic jiného než právě ono krásno samo, a tak nakonec pozná podstatu krásna.

- d Na tomto stupni života, milý Sókratče, pravila cizinka z Mantieie, ať jestliže vůbec kde jinde, stojí člověku za to žít, když se dívá na krásno samo. To jestliže někdy spatříš, bude se ti zdát, že je to nad všechno srovnání se zlatem, dráhy mi rouchy, krásnými chlapci i jinochy, jejichž zjevem jsi nyní uváděn do vytržení, a hotov jsi ty jako mnozí jiní, kdykoli vidí své miláčky a jsou s nimi, ani nejst ani nepít, kdyby to bylo možno, nýbrž jen se dívat a být s nimi. Což teprve, kdyby se někomu dostalo spatřit samo krásno čisté, ryzí, neporušené příměsky, nenaplňené lidským masem, barvami a mnohou jinou pozemskou maličkovostí, nýbrž kdyby mohl vidět samo ono božské, jednotné krásno? Myslíš, že by to byl špatný život pro člověka, který by se tam díval a na to hleděl zrakem k tomu určeným a mohl s tím být? Či nechápeš, že jediné tu, když se bude dívat oním zrakem, kterým je pravé krásno vidět, podaří se mu rodit ne pouhé obrazy zdatnosti – vždyť se nebude stýkati s obrazem –, nýbrž skutečnou zdatnost, protože se bude stýkati se skutečnem; a když zrodí a vychová skutečnou zdatnost, jistě se stane milým bohu, a jestliže to je člověku možno, stane se také on nesmrtelným.

- b Toto tedy, Faidre a ostatní přátelé, mluvila Diotima, a já jsem tomu uvěřil; a s tou vírou pokouším se přesvědčovat i jiné, že nikdo by tak snadno nezískal lidské přirozenosti lepšího pomocníka k dosažení tohoto statku nad Eróta. Proto tedy pravím, že každý muž má Eróta cítit; také sám čím věci lásky, nad jiné jsem jim oddán i ostatní k tomu vybízím, a seč jsem, nyní i stále veleblm Erótovu moc a statečnost. Nuže příjmi, Faidre, chceš-li, tuto mou řeč za chvaloteč na Eróta; jinak si ji jmenuji tak, jak a kterým jménem ti je líbo.

Tuto řeč Sókratovu všichni prý chválili a jen Aristofanés chtěl něco namítnout, poněvadž Sókratés o něm učinil zmínku stran

21 jeho řeči; a vtom se náhle ozvalo silné tlučení na domovní dveře, jako od veselé hodovní společnosti, a také bylo slyšeti zvuky píšťky. I řekl Agathon: Hoši, podívejte se ven; a bude-li to někdo z našich známých, pozvěte ho dále, pakli ne, řečnete, že již nepijeme, nýbrž odpočíváme.

Po malé chvíli bylo slyšet ze dvora hlas Alkibiada, silně opilého a velice kritického, jak se táže, kde je Agathón a že chce k Agathónovi. Tu tedy ho vzala píšťky pod paždím a vedla ho dovnitř s pomocí některých jiných z průvodců; postavil se u dveří, ověněn hustým věncem z břečtanu a fial, s množstvím stužek na hlavě, a pravil: Buďte zdrávi, muži; přijmete za společníka člověka opilého velice velmi, či máme odejít, jen co ověčíme Agathóna, proč jsme také vlastně přišli? Já jsem totiž večera nemohl přijít a jdu teď se stužkami na hlavě, abych ze své hlavy hlavu nejmouřejšího a nejkrásnějšího muže ... jestliže tak řeknu⁷⁵ ... ověncil ... budete se mi smát, že jsem opily? Ale já, i když vy se budete smát, dobře vím, že mluvím pravdu. Než povězte mi hned, mám vejít za jistých podmínek, či ne? Budete ještě pít, nebo nebudete?

24 Tu ho všichni hluchně vítali a zvali, aby si přisedl, a Agathón ho zval k sobě. On šel, jsa veden od svých průvodců, a jak si přitom snímal stužky k ověnění Agathóna a visely mu před očima, nezpozoroval Sókrata, ale posadil se vedle Agathóna, mezi ním a Sókratem; Sókratés mu totiž ustoupil, když ho uviděl. Usednuv si objal Agathóna a věncil ho stužkami.

Tu řekl Agathon: Zujte, hoši, Alkibiada, abychom byli tři na lehátku!

25 Ovšem, řekl Alkibiadés, ale kdo je tento zde náš třetí společník? Přitom se otočil a viděl Sókrata; jak ho spatřil, vyskočil a zvolal: U Héraklea, co je to? To je Sókratés? Zase na mne číháš, že sis sem lehl, jako vůbec náš zvyk náhle se objevovat, kde bych se tebe nejméně nadál? Co tu také nyní chceš? A proč pak sis lehl právě sem? Že nejsi vedle Aristofana nebo vedle někoeho jiného, kdo je veselý společník a chce tě mít vedle

sebe, nýbrž nastojil jsi to tak, abys ležel vedle nejkrásnějšího z celé společnosti!

Sókratés odpovéděl: Agathóné, prosím tě, pomoz mi; neboť láska k tomuto člověku se mi stala nemalou svízelí. Vždyť od té doby, co jsem se do něho zamiloval, nesním se již ani podívat na žádného hezkého hochu, ani s ním promluvit, sice vyvádí ze žárливosti a závisiti neuvěřitelné koucky, laje mně a stěží se zdržuje násilí. Hleď tedy, aby i nyní něco nevyvedl, a raději nás smíř, anebo bude-li se pokoušet o násilí, pomáhej mi, protože se tuze hrozím jeho šílenosti a zamilovanosti.

Není možný smír mezi mnou a tebou, pravil Alkibiadés. Ale za to se ti pomstím až jindy; nyní však, Agathóné, dej mi trochu těch stužek, abych ozdobil i tomuhle tu jeho podivuhodnou hlavu a aby mi nemohl vyčítat, že jsem tebe ověncil, a jeho ne, jeho, který přece je vítězem v řečech nade všemi lidmi, a to nejen od předčerejska jako ty, nýbrž stále. Přitom vzal několik stužek, ověncil Sókratata a lehl si.

Když si ulehl, řekl: Tak tedy, mužové. Zdá se, že jste střízliví. To se vám nesmí dovolit, nýbrž musíte pít; tak jsme si to ujednali. A za předsedu pitky volím, dokud vy nebudete dostatečně napiti, sám sebe. Ale ať přinesou, Agathóné, je-li tu nějaká velká nádoba. Nebo ne, není potřeba, ale přines, hochu, tamhle ten chladič⁷⁶ – tak řekl, když jej uviděl, že pojme více než osm číší.⁷⁷ Tento si dal naplnit a nejprve jej sám vypil, potom poručil nalit Sókratovi a přitom řekl: Váči Sókratovi, mužové, není můj nápad nic platen, neboť ať by mu kdo uložil, kolik by chtěl, všechno vypije, a přece nikdy nebude opilý.

Sókratés, když mu sluha nalil, pil; ale Eryximachos řekl: Co to, Alkibiade, děláme? Takto ani nic nemluvíme nad číší, ani nic nezpíváme – což budeme pít jen tak jako z žízně?

Na to Alkibiadés: Aj, Eryximachosi! Buď zdráv, nejlepší synu nejlepšího a nejrozumnějšího otce!

I ty buď zdráv, odpovéděl Eryximachos, ale co bychom dělali? Cokoli ty poradiš. Vždyť tebe musíme poslouchati, neboť

stojí za mnoho jiných muž, jenž je lékařství znalý.⁷⁸

Tedy poroučeji, cokoli chceš.

Nuže poslyš, pravil Eryximachos. Nežli jsi mezi nás přišel, usnesli jsme se, aby každý z nás po řadě napravo promluvil co nejkrásnější řeč o Erotovi a vychválil ho. Ostatní všichni jsme již mluvili; a protože jsi ty ještě nemluvil a s pítím jsi hotov, máš povinnost promluvit, a až domluvíš, ulož Sókratovi, cokoli budeš chtít, a ten zase svému sousedu napravo a tak i ostatní.

To je sice pravda, Eryximachu, pravil Alkibiadés, ale srovnávat opileho s řečmi střízlivých, to by snad nebylo spravedlivo. A pak, můj drahy, větš něčemu z toho, co právě řekl Sókratés? Víš, že je všechno právě naopak, než co mluvili? Vždyť pochválím-li v jeho přítomnosti někoho jiného než jeho, boha nebo člověka, právě on se nezdrží násilí proti mně.

Nemluv tak hršně! zvolal Sókratés.

Při Poseidónovi, řekl Alkibiadés, nic nenamítej proti tomu, že bych v tvé přítomnosti nemohl chválit nikoho jiného.

Nuže učiň to, pravil Eryximachos, chceš-li, promluv chvalou řeč na Sókratata!

Což? odpovéděl Alkibiadés; myslíš, že mám, Eryximachu? Mám ho napadnout a pomstít se mu zde před vámi?

Poslyš, pravil Sókratés, co zamýšlíš? Chceš mě svou chvalou zesměšnit? Či co uděláš?

Řeknu pravdu. Ale pozor, zdali svoluješ.

Ano, pravdu říci svoluji i vybiřím.

Hned začnu, pravil Alkibiadés. A ty udělej takto: budu-li mluvit něco nepravdivého, hned mě popadni, budeš-li chtít, a řekni, že to lžu; neboť úmyslně nebudu lhát. Jestliže pak budu mluvit páté přes deváté, jak si nač vzpomenu, nediv se; vždyť není snadno, vyličiti plynné a po pořádku tvou podivnou osobu, je-li člověk v takovém stavu.

- Pokusím se, mužové, chválit Sókratata takto, s užitím přirovnání. On si snad bude myslet, že ho chci zesměšnit, ale účelem mého přirovnání bude pravda, ne směšnost. Nižže tedy pravím, že je zcela podoben těm silnějším vystaveným v sochařských dílnách,⁷⁹ které umělci vytvářejí se syringami nebo vají sošky bohů. A dále pravím, že se podobá satyru Marsyovi.⁸⁰ Že jsi zevnějškem tímto podoben, Sókratate, jistě bys ani sám nepopřel; ale že se jim podobáš i v ostatním, poslouchej dále. Jsi posměvač; či ne? Budeš-li to zapírat, přivedu svědky.
- c Nebo snad neumíš hrát? Ba mnohem podivuhodněji než onen. On okouzloval lidi skrze svůj nástroj silou vycházející z jeho úst, a ještě nyní, kdo hraje jeho skladby – neboť hudbu Olym-povu⁸¹ přičítám Marsyovi, jeho učitel – jeho tedy skladby, ať je hraje dobrý hudebník nebo špatná píšťkyně, nad jiné uvádějí do vytržení a objevují ty, kdo potřebují bohů a zasvěcení, protože jsou božské. Ty se lišíš od onoho jen tím, že totéž způsobíš bez nástrojů pouhými řečmi. Aspoň my, kdykoli slyšíme někoho jiného, třeba velmi dobrého řečníka, mluvíti jiné řeči, takřka žádného z nás nic nezajímají; ale když někdo poslouchá tebe nebo tvé řeči z úst jiného, i kdyby byl mluvíti sebešpatnější, a ať je posluchačem žena nebo muž nebo jinoch, býváme uchvázeni a ve vytržení. Aspoň já, mužové, kdybych se nebál, že se budu zdát příliš opilý, řekl bych vám a přísahou stvrdil, jak na mne působily jeho řeči a ještě i nyní působí. Když ho poslouchám, srdce mi tluče ještě více než lidem v korybantském vytržení a slzy se mi řinou od jeho řeči;⁸² a také s mnohými jinými, jak vidím, se děje totéž. Při poslouchání Perikleia a jiných dobrých řečníků jsem si myslel, že dobře umějí mluvit, ale nic takového se mnou se nedělo a má duše nebyla zmatena a nemusila se horšit nad mým otrockým posavením; ale od tohoto Marsya jsem byl již často uveden do takového stavu, že se mi zdálo nemožno žít jako až dosud. O tom neřekneš, Sókratate, že to není pravda. I nyní ještě jsem si

216

vědom, že bych neodolal, kdybych ho chtěl poslouchat, a že by se mi dělo totéž. Neboť mě nutí k přiznání, že ač sám mám ještě mnoho nedostatků, že se sám o sebe nestarám, ale zabývám se věcmi Athéňanů. Proto se přemáhám a utíkám od něho pryč jako od sirén se zacpanými ušima,⁸³ abych tam vedle něho nemusil sedět až do svého stáří. Před tímto jediným ze všech lidí ozval se ve mně cit, kterého by nikdo ve mně nehledal, totiž stud: tohoto jediného já se stydím. Vždyť jsem si vědom, že nemohu popírat povinnost dělat, k čemu on vybízí, ale když odejdu, že podléhám touze, abych byl cten u lidí. Proto před ním přeháním jako uběhlý otrok a vyhýbám se mu, a kdykoli ho spatřím, stydím se za své vyznamé chyby. A často bych rád viděl, aby nebyl mezi živými; avšak zase kdyby se to stalo, jistě bych byl ještě mnohem nešťastnější, takže nevím, co si počít s tím člověkem.

Takový účinek měl na mne i na mnohé jiné tento satyr svými melodiiemi; ale pošlyte mne ještě dále, jak je podoben těm, ke kterým jsem ho přirovnal, i jak podivuhodnou má moc. Neboť dobře vězte, že žádný z vás ho nezná; ale já vám ho ukáži, když jsem již začal. Sami vidíte, že Sókratés, ja s roztoužen láskou po krásných mladých lidech, stále se kolem nich točí a je ve vytržení – a hned zase všechno mu je neznámo a o ničem neví. Že není toto jeho chování silénského? Jistě. Neboť to je u něho jen vnějším obalem, jako u dutého sílena; ale když se otevře, přátelé, jaké bohatství rozumnosti naleznete v jeho nitru! Vězte, že mu nic nezáléží na tom, je-li někdo krásný, a naopak nad pomyslení jim zhdá, nebo je-li někdo bohat, nebo vyniká-li některou jinou předností, které lidé velebí: všechny tyto statky pokládá za bezcenné a nás za pouhé nic – tak jest –, ale po celý život má pro lidi jen ironii a žertv. Když však promluví vážně a otevře své nitro, nevím, zdali někdo spatřil ty skvosty v něm skryté; ale já jsem je již jednou uviděl a zdálo se mi tak božské a zlaté a krásné a neobyčejné, že jsem byl hotov činiti zkrátka vše, k čemu by Sókratés vybi-

217

- zel. Myslíli jsem, že je vážně zaujat půvabem mého mládí, a ten jsem proto pokládal za svůj poklad a neobyčejně štěstí, v domnění, že mi stačí jen být Sókratovi po vůli a hned uslyším všechno, co on ví; zakládal jsem si totiž neobyčejně na své kráse. Po této úvaze dělal jsem toto: kdežto dříve jsem obyčejně nebýval s ním sám bez průvodce, tehdy jsem odeslal svého průvodce a zůstával s ním samotn – musím vám totiž všechno říci podle pravdy; než poslouchajte pozorně a ty, Sókrate, jestiže lžu, usvědčuj mne z nepravdy –, zůstával jsem tedy s ním, mužové, sám a čekal jsem, že hned bude mluvit se mnou tak, jak asi v samotě mluví milovník se svým miláčkem, a těšil jsem se. Avšak naprosto nic takového se nedělo, nýbrž rozmlouval se mnou pokaždé podle svého zvyku, a strávil se mnou den, odcházel domů. Potom jsem ho vyzýval, že budeme spolu cvičit, a cvičil jsem s ním doufaje, že tam něco pořídím. Tu tedy často se mnou cvičil a zápasil docela bez svědků. Však proč bych mluvil; nic mi to nebylo platno. Když jsem tedy takto neměl praxadných úspěchů, rozhodl jsem se vší silou naň zaučouti a nepopustit po prvních pokusech, nýbrž konečně jednou zvědět, co v tom je. Pozvu ho tedy k sobě na večeri, právě tak, jako když milovník činí nástrahy svému miláčku. A ani v tom mi hned nevyhověl, ale přece po čase uposlechl. Když tedy poprvé přišel, chtěl hned po jídle odejíti. Tenkrát jsem se stýděl a pustil jsem ho; ale při druhém úskoku, když jsme byli po večeri, mluvíli jsme dlouho do noci, a když chtěl odejít, předstíral jsem, že je již pozdě, a přiměl jsem ho zůstat. Tu ležel na lehátku vedle mého, na kterém také byl večerel, a nikdo jiný v té světnici nespal než my. Až sem by bylo slušné vypravovat o před kýmkoli; ale co následuje, neustýšeli byste ode mne, kdyby za prvé víno, jak se říká, nemluvílo pravdu – bez dětí i s dětmi⁸⁴ –, a pak také se mi zdá nespravedливо, zamlčeti pyšně skvělý čin Sókratův, když jsem si předseval ho chválii. Jestě dodnes cítím i já bolest člověka užtknutého hadem. Vypravuje se totiž o komsi, jemuž se to stalo, že

- nechtěl nikomu jinému líčit, jak mu při tom bylo, nežli užtknutým, poněvadž ti jediná prý mohou to pochopit a odpustit; jestiže bolesti neznal míry v chování ani v řečech. Ale já jsem byl poraněn od něčeho horšího a na nejcitlivějším místě, jak vůbec možno – vždyť jsem byl raněn a užtknut do srdce nebo do duše, nebo jak se to má pojmenovat, od filosořickýř řeči, které se vkousnou krutěji než zmije, když napadnou ne nezpůsobilou duši mladého člověka, a dohánějí k všelikému jednání i mluvení – tu však vídím před sebou Faidry, Agathóny, Eryximachy, Pausani, Aristodémy a Aristofany; a co mám říci o samotém Sókratovi a o všech ostatních? Vy všichni jste zasaženi filosořickým šilemím a vytržením – proto to všichni uslyšíte; vždyť mi odpustíte i to, co jsem tehdy dělal, i co nyní mluvíím. Ale sluhové, a je-li zde někdo jiný nezavěceny a nevzdělány, zavřete si uši hodně velikými vraty!⁸⁵
- Nuže tedy, mužové, když zhaslo světlo a sluhové byli pryč, rozhodl jsem se nic s ním neokolkovat, nýbrž přímo říci, co si myslím; i pohnul jsem jím a řekl jsem: Sókrate, spíš?
- Ale ne, odpověděl.
- Víš, co si myslím?
- Co asi?
- Myslím si, že ty jsi jediný můj vážný milovník, a zdá se mi, že se ostýcháš vyznat mi svou lásku. A se mnou je to takto: bylo by, myslím, velmi nerozumné, abych ti nevyhověl i v tomto, i kdybys ode mne žádal něco jiného z toho, co mám sám nebo moji přátelé. Vždyť mně na ničem tak nezáleží jako na tom, abych se stal co nejlepšíím, ale k tomu, myslím, mi nikdo nemůže více pomoci než ty. Proto kdybych nebyl po vůli takovému muži, mnohem více bych se musil stýdět lidí rozumných, než bych se stýděl obyčejných a nerozumných, když bych mu byl po vůli.
- Na to odpověděl velmi ironicky a zcela podle svého způsobu a občeje: Milý Alkibiade, podobá se, že vskuku nejší hloupý, ač je-li pravda, co o mně říkáš, a je ve mně nějaká síla, kterou e

by ses stal lepším: to asi vidíš ve mně neobyčejnou krásu, zcela různou od tvé slícnosti. Jestliže tedy dívaje se na ni toužíš vejíti se mnou ve styk a vyměnit si krásu za krásu, zamýšlíš přitom nemálo na mně vyvádět: chceš získat za zdání krásy krásu opravdovou i myslíš vskukku vyměnit *bronzovou zbroj za zlatou*.⁸⁶ Než divěj se lépe, můj drahý, abys nepřehlédl mou bezcennost. Duševní zrak počíná tehdy bystře vidět, když se tělesné oči chystají ztrácti svou bystrosti; a ty máš k tomu ještě daleko.

Na to jsem já odpověděl: Takový jest můj úmysl a nic jsem neřekl jinak, než jak myslím; ale ty sám se rozmysli, jak uznáváš za nejlepší pro sebe i pro mne.

Ano, to máš pravdu a budoucně budeme s rozmyslem konati to, co se bude zdát nejlepším pro nás i v této věci, i v ostatních.

Po této rozmluvě, v které jsem naň vypustil jako šípy, domníval jsem se, že je raněn; i vstal jsem, nedovoliil jsem mu říci už ani slova, přikryl jsem jej svým šatem – neboť to bylo v zimě –, ulehl jsem si pod jeho plášť, a objal rukama tohoto vpravdě daimonského a podivuhodného člověka, ležel jsem celou noc. A ani o tom neřekneš, Sókratě, že nemluvíím pravdu. To jsem udělal, a on tak zvitězil nad mou krásou a pohrdl jí i a vysmál se jí a potupil ji – myslil jsem, že ta něco znamená, muži soudcové –, neboť jste soudci Sókratovy pýchы – vždyť dobře vězte, při bozích i bohyních, že jsem vstal po noci strávené se Sókratem nejinak, než jako bych byl spal s otcem nebo starším bratrem.

Můžete si pomyslit, jaký asi úsudek jsem potom o něm měl, když jsem se jednak domníval, že mě urazil, jednak jsem se obdivoval jeho povaze, uměčenosti a statečnosti; nikdy bych si byl nepomyslíl, že se někdy setkám s takovým člověkem, takového rozumu a takové pevnosti. Proto jsem se ani nedovedl naň hněvat a zbavit se styků s ním, ani jsem si nevěděl rady, jak bych si ho získal. Dobře jsem totiž věděl, že penězi je všude nezranitelný, ještě mnohem více než Aias zbrání,⁸⁷ a jediné-

mu proštědku, jimž jsem myslil jej dostat, odolal a unikl mi. Tedy jsem nevěděl, co si počít, a bloudil jsem, ja a něho v takové porobě, jako není žádný otrok u nikoho jiného.

To všechno se mi stalo dříve, a potom se přihodilo, že jsme společně táhli k Poteidai,⁸⁸ a tam jsme byli spolustolovníky. Tu především vynikal otužilostí nejen nade mne, nýbrž i nade všechny ostatní – kdykoli jsme byli nuceni snášeti hlad, jsouce někde odříznuti od ostatního vojska, jak se na výpravách stává, nikdo z ostatních se mu nevyrovnal vytrvalostí – a zase při hostinách on jediný dovedl si nejlépe dopřát a zejména také, když musil proti své vůli pít, všechny překonával, a co je ze všeho nepodivnější, Sókrata nikdo na světě nikdy neviděl opitého. O tom ostatně, myslím, hned bude důkaz podán. Nebo zase právě divy konal v snášení zimy – neb tam jsou hrozně zimy – zvláště jednou, když byl nejkruťší mráz a všichni ostatní buď vůbec nevycházeli ven, anebo vycházeli-li někdo, byli bůhvíjak oblečeni a obuti a nohy měli zabaleny do plstěných obalů a beráncích koží, tento za toho mrazu vycházel ve svém šatě, jaký i jindy obvyčejně nosil, a bos chodil po ledě lépe než ostatní obuti a vojáci ho měli v podezření, že to dělá, aby je zahanbil.

A o tom dosti;

*kteřý však jiný byl čin, ježž vykonal hrđina statný*⁸⁹

tenkrát tam na onom tažení, stojí za poslechnutí. Napadla ho totiž jakási myšlenka, a tu stál na téměř místě od rána v uvažování, a když nepřícházel k výsledku, nepopouštěl a pořád stál hledaje. A již bylo poledne a lidé to pozorovali a s podivem říkali jeden druhému, že Sókratés již od rána stojí a o něčem přemýšlí. Konečně někteří z Iónů,⁹⁰ když nastal večer, po večer-
 ři vynesli svá lůžka ven – bylo totiž tenkráté léto – a tak spali na čerstvém vzduchu a zároveň ho pozorovali, zdali bude stát také v noci. On vskukku stál tak dlouho, až nastalo jitro a vyšlo slunce; potom se pomodlil k slunci a odešel.

- Anebo, chcete-li, v biváách – v této věci mu totiž musíme dát, co mu po právu náleží –, tedy když byla ta biva, pro kterou mně velitelé dali vyznamenání, nikdo jiný mne nezachránil než tento zde, nechtěje mne poraněného opustit, nýbrž zachránil spolu i mé zbraně, i mne samého. Já jsem tehdy, Sókratě, vyběžel vůdce, aby dali vyznamenání tobě, a za to mne ani nepokáráš, ani neřekneš, že lžu; ale když vůdcové, přihlížejíce k mému postavení, chtějí dát to vyznamenání mně, sám jsi usiloval horlivěji než vůdcové, abych já je dostal spíše nežli ty.
- 221 A mimo to ještě, mužové, stálo za to podívat se na Sókrata, když naše vojsko ustupovalo od Délia;⁹¹ byl jsem totiž přítom, slouže u jízdy a tento mezi těžkooděnci. Tu tedy ustupoval, když mužstvo již bylo rozptýleno, a spolu s ním i Lachés;⁹² já se k tomu nahodím a spatřiv je vybízím ke zmužilosti i řekl jsem, že jich neopustím. Tu věru jsem viděl Sókrata ještě lépe než u Potelaide – sám jsem měl totiž méně strachu, poněvadž jsem byl na koni –, předně jak velice vynikal nad Lachéta rozvahou; dále se mi zdálo, Aristofane, abych užil tvých slov, že i tam chodí jako zde, *našymaje se a kouleje očima*,⁹³ klidně se díváje na přátele i nepřátele, dáváje každému již zdaleka najevo, že dotkne-li se ho někdo, bude se velmi rázně bránit. Proto také bez pohromy odcházel i on, i jeho druhi; vždyť obyčejně, kdo se takto chovají, těch se v boji nikdo ani netkne, a naopak pronásledují ty, kteří o přěkot utíkají.
- Mohli bychom Sókrata pochválit ještě i pro mnoho jiných podivuhodných věcí. Ale hledíme-li k ostatním činnostem, bylo by snad možno říci něco takového i o někom jiném, avšak to, že není podoben nikomu z lidí, ani z dávnověkých ani z nynějších, to zasluhuje svrchovaného obdivu. Neboť s mužem, jako byl Achilleus, bylo by lze srovnati i Brasidu i jiné,⁹⁴ s mužem, jako byl Periklés, zase Nestora a Anténora⁹⁵ – a jsou i jiní – a stejným způsobem bylo by možno srovnávat i ostatní: ale něco tak zvláštního, jako je tento člověk, on sám i jeho řeči, ani přibližně by nikdo nenalezl ani v naší, ani ve staré době, ledáže

- by ho srovnával jako já ne s některým člověkem, nýbrž se silně a satyry, jej samého i jeho řeči.
- Neboť jistě i to jsem měl říci hned na začátku, že také jeho řeči jsou zcela podobny otvácím silénům. Vždyť kdyby tak někdo chtěl poslouchat Sókratovy řeči, zdály by se mu zprvu velmi směšné; takovými slovy i větami jsou navenek zahaleny, jako nějakou koží bujného satyra. Mluví totiž o mezcích, o nějakých kovářích, ševcích a koželuzích a zdá se, že jeho řeči jsou pořad stejné a stejného obsahu, takže každý nezkuseny a neznalý člověk by se těm řečem vysmál. Avšak kdo je spatří otevřeny a dostane se do nich dovnitř, nalezne především, že ony jediné z řečí mají ve svém nitru rozumný obsah, a dále, že v sobě mají nejvíce božského i nejvíce obrazů zdatnosti a jejich cílem že je většina toho, ba spíše všechno to, k čemu má hleděti člověk, který chce být krásný a dobrý.
- Toto jest, mužové, co pravím k Sókratově chvále; ale také jsem k tomu přimínil, co mu vytýkám, jak mě ponížil. A to neudělal mně samotnému, nýbrž i Charmidovi Glaukónovu⁹⁶ a Euthydémovi Diokleovu⁹⁷ i velmi mnoha jiným, které klame jako milovník, a zatím spíše sám se stává z milovníka milováním. To pravím výslovně také tobě, Agathóne: nedej se oklamat od tohoto člověka, nýbrž vezmi si výstražný příklad z toho, co se stalo mně, abys sám na sobě nezkusil přísloví, že blázen škodou zmuodří.
- Po této Alkibiadově řeči povstal prý smích pro jeho upřímnost, poněvadž se zdálo, jako by byl ještě dosud zamilován do Sókrata. Tu pravil Sókrates: Zdá se mi, že jsi střizliv, Alkibiade. Vždyť by ses byl jinak nesnažil tak vtípně se kolem dokola ohrazovat a zakrýt pravý účel celé své řeči, totiž věc, kterou jsi jen jako mimochodem uvedl na konci, že jsi mluvil všechno jen proto, abys rozdvojil mne a Agathóna. Ty si myslíš, že já smím mluvit jen tebe a nikoho jiného, Agathón pak, že smí být milován jen od tebe a od nikoho jiného. Však nezůstal

skrýt tvůj úmysl, nýbrž vyšla nejeto tvo satyrská a silenská hra. Ale, milý Agathóno, jen ať se mu to nepodaří, ale hleď, aby mne a tebe nikdo nerozdvojlil.

Agathón prý odpověděl: Jistě, Sókratě, zdá se, že mluvíš pravdu. Důkazem toho je mi také to, že si lehl mezi mnou a tebou, aby nás oddělil. Však mu to nebude nic platno, a já půjdu a lehnu si vedle tebe.

Dobře, pravil Sókratés, lehni si zde napravo ode mne.

Ó Die, zvolal Alkibiadés, co zase zkouším od toho člověka! Myslil, že musí ve všem všudy být nade mnou. Ale když nic jiného, poctivý muži, nech Agathóna aspoň uprostřed mezi námi.

To je nemožné, odpověděl Sókratés. Neboť ty jsi promluvil chvalořeč o mně, a tak i já musím zase chválit svého souseda napravo. A tu lehne-li si Agathón vedle tebe, musíš by přece znova vychvalovat mne, dříve než by byla ode mne pronesena pochvalná řeč o něm. Než dovol, můj milý, a dopřeji tomu hochu, aby byl ode mne vychválen, vždyť velice dychtím pronést o něm chvalořeč.

Slával zvolal Agathón. Alkibiade, není možno, abych zde zůstal, nýbrž rozhodně si přeseďnu, abych byl vychválen od Sókratata.

Tak tomu obvyčejně bývá, pravil Alkibiadés; kde je přítomen Sókratés, tam nikdo jiný nemůže užít krásných lidí. Tak se stalo i nyní; jak chytře si vynalezl dobrý důvod, aby zde ten ležel vedle něho!

b Tu pak prý Agathón vstával, aby si lehl vedle Sókratata; ale vtom prý náhle přišla velká společnost veselých hostí ke dveřím, a když je našel otevřeny, an právě někdo vycházel, rovnou se ubírali k nim dovnitř a usazovali se na lehátka, i bylo všechno plno hluku a již se beze všeho řádu přesmoc pilo mnoho vína. Tu prý, vypravoval Aristodémos, Eryximachos a Faidros i někteří jiní odešli, on sám pak usnul a spal velmi dlouho, neboť byly dlouhé noci, a probudil se až k ránu, když

už kohouti zpívali; probudiv se spátlil, že ostatní buď spí, nebo odešli, ale Agathón a Aristofanés a Sókratés že jedini ještě bdí a popíjejí z veliké číše, podávající je druh druhu napravo. Sókratés k nim mluvil; na obsah jeho řeči se Aristodémos jinak nepamatoval – neboť jednak ji neslyšel od začátku a pak byl rozespalý –, ale hlavní myšlenka byla prý ta, že jim Sókratés dokazoval, že týž muž má umění skládat komedie i tragédie a odborně vzdělaný básník tragický že jest i básníkem komedií. Ale oni valně nesledovali těchto myšlenek, které jim byly dokazovány, a držali; a nejprve usnul Aristofanés, pak již na samém úsvitě Agathón. A tu Sókratés, uspav je, vstal a odešel a on, Aristodémos, jako obvyčejně šel s ním; a přišel do Lykeia a umyv se strávil tam celý den jako jindy a teprve potom navěčer doma si lehl a spal.

Poznámky

- 1 Apollodóros vystupuje i v dialogu *Faidón* jako oddaný druh Sókratův a je jmenován také u Xenofóna.
- 2 Faléron byl nejstarší přístav athénský.
- 3 Žert záležel ve způsobu oslovení, který byl podoben úřednímu oslovování občanů.
- 4 Agathón, mladší vrstevník Sókratův, měl podle starověkých zpráv vynikající místo v mladší generaci athénských tragiků. Jeho tragédie se nezachovaly a známe jen několik jejích názvů. Nebyl pouhým epigonem. První zavedl v tragédiích místo spórových zpěvů zpěvní a hudební mezihry a také v hudbě se odchýlil od staršího způsobu. Aristofanés paroduje jeho zmrklivost ve způsobu života i v básněni. Že do byl vítězství v dramatických hrách, je známo i odjinud než z Platónova dialogu; je zachována zpráva o jeho vítězství o svátcích Lénaži r. 16 př. Kr. Snad k této události se vztahuje Platónův motiv, ač jestliže se vsutku zakládá na jedné určité události.
- 5 O něm není jinak nic známo.
- 6 Glaukón, zde jmenovaný, je snad bratr Platónův, uvedený také v dialogu *Ústava*, jak rozmlouvá se Sókratem.
- 7 Kteří vystupovali v té jeho vítězné tragédii.
- 8 Aristodéma připomíná také Xenofón, jak rozmlouvá se Sókratem; v Platónově *Symposiu* je představován jako jeden z těch následovníků Sókratových, kteří napodobovali svého učitele ve větších věcech. Kydathénaion neboli Kydathon byl jeden z athénských démů.
- 9 Čtu nyní s Burnetem μάλακός, a ne μαλακός = zvrhivý, jak mají podle rukopisné varianty někteří jiní vydavatelé. Druh si nemůžte srovnat Apollodórovu příslověčnou měkkost – kterou

- projevuje Apollodóros i v dialogu *Faidón* – s jeho útočným vystupováním.
- 10 To přislóví znělo asi „sami od sebe chodí dobří na hostiny dobých“. Předělání Sókratovo záleží v slovní hříčce, v dosažení vlastního jména *Agathón* místo obecného jména *dobrý* (v řečtině *agathos* = dobrý).
- 11 Narážka na *Il. XVII*, 587 n., kde Apollón mluví k Hektorovi (překlad O. Vaňorného):
*Kierak's ty před Menelaem se poděsil, který přec dříve
malátný kopiník býval – teď před tebou mrtvolu vleče,
jediný sám!*
- 12 Tj. k Agathónovi. Recké adjektivum σοφός má širší význam než české „moudrý“ a také jinde bývá epitetem básníku.
- 13 Nepřesný citát z *Iliady* (X, 224), kde Diomedés dokazuje, že při odvážném podniku je lépe, když jdou dva, než když jde jeden.
- 14 V klasické době Řekové jedli, ležíce na lehátkách a opírajíce se levým loktem o podušku. Eryximachos byl podle Platónových dialogů – kromě *Symposia* je připomenut i v dialogích *Faidros* a *Protagoras* – i podle Xenofóna syn lékařě Akúmēna a také sám byl lékařem.
- 15 „Dohřím“ lehátkem se nazývalo lehátko na pravém konci řady; tam bylo obvykle místo hostitelovo. První místo bylo na levém krajiním lehátku; při Agathónově hostině je na tom místě Faidros.
- 16 O moudrosti viz pozn. 12.
- 17 Tj. povíme si to při víně.
- 18 Pausanias je i v tomto dialogu, i v *Symposiu* Xenofónově muž významný svou láskou k básníku Agathónovi. Xenofón ho představuje jako horlivého obhájce *paiderastie*; u Platóna je tento rys poněkud zmíněn.
- 19 Faidros má velkou úlohu v Platónově dialogu, který je podle něho pojmenován; i tam vystupuje jako milovník řeči o lásce. V dialogu *Protagoras* ho Platón představuje jako žáka sofisty Hippii.

- 20 Narážka na verše Euripidovy tragédie *Melanippe*:
*a nejsou má ta slova, nýbrž matky mé,
že nebesa i země jediný byl tvar.*
- 21 Sofisté, zejména Gorgias a jeho následovníci, zavedli do prozaické literatury oslavné i hanlivé řeči. Gorgiovi se přičítá zachovaná chvalořeč na Helenu.
- 22 Vedle Gorgii, Protagory a Hippii nejvíce vynikající ze sofistů doby Sókratovy.
- 23 Řešení narážející na příspěvky placené ve spolcích a klubech buď na společné hostiny nebo pro vzájemnou výpomoc v potřebách.
- 24 V *Theogonii*, 116 n. Strv. L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řeků a Římanů*, str. 8 n.
- 25 Neatrický Akusilaos, jeden ze starších logografů, tj. prozaických vypravovatelů bájí, pověstí a dějin. Žil v VI. stol. př. Kr. a napsal genealogie bohů a hérůů.
- 26 Gaia = Země.
- 27 Vynikající filozof školy elejské; žil kolem r. 500 př. Kr.
- 28 Na několika místech v *Iliadě* i v *Odysseii* např. *Il. X*, 482, „vdechla sílu“ Odysseovi Pallas Athéné.
- 29 Podle thessalské pověsti byla Alkéstis choť krále Admēta ve Ferách. Apollón si vymohl od Sudiček síb, že Admētos, až přijde čas, aby zemřel, bude moci zůstat naživu, jestliže se nalezne někdo, kdo by šel místo něho do Hádu. Tuto dobrovolnou oběť přinesla Alkéstis, ale byla vrácena životu, podle jedné pověsti z vláde dojaté královny podsvětí Persefóné, podle jiné s pomocí héra Héraklea, který smrti vyrval její kořist. Tato báje je námětem Euripidovy tragédie *Alkéstis*.
- 30 Obvyklé podání báje o Orfeovi a Eurydice vykládá L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řeků a Římanů*, str. 194 n. Platón ji na našem místě obměňuje v neprospekch Orfeovy povahy.
- 31 Narážka na nezachovanou tragédii Aischylovu *Myrmídonové*, v níž Achilleus hořekoval nad smrtí milovaného Patrokla.

- 32 Dvojice Afrodité Úrania (Nebeská) a Afrodité Pandémos (Obecná) není výmysl Platónův, nýbrž byla i v kultu; Afrodité Úrania měla své zvláštní chrámy a Pandémos také. Ale původní rozdíl mezi nimi nebyl etický protiklad; epiteton Pandémos znamenalo pravděpodobně bohyni sjednocené obce a založení jejího chrámu se přičítalo mytickému sjednotiteli Atiky Theseovi. Za doby Platónovy ovšem měly v kultu Afrodity Obecné zvláštní účast hetery.
- 33 Po smrti tyrana Peisistrata r. 528 př. Kr. vládl v Athénách jeho synové Hippias a Hipparchos; r. 514 zavraždili Harmódios a Aristogeión Hipparcha, především z důvodů soukromých, a r. 510 byl s pomocí spartskou přemožen Hippias; v Athénách byla obnovena demokracie a oba přátelé byli pak slaveni jako „tyranobijci“.
- 34 Slovo originálu φιλοσοφίας, které Burnet označuje jako porušené a které jedni vůbec vynechávají, jiní vykládají s větším nebo menším násilím, měním ve φιλοσοφίας α podle toho překládám.
- 35 *Paidagógos*, doslova „voditel dětí“, byl obvyčejně starší otrok, který provázal nedospělého chlapce rodiny, u které sloužil, na jeho cestách do školy a ze školy, a vůbec mu byl společníkem a pomocníkem.
- 36 Podle verše *Il.* II, 70 n., kde Agamemnón praví o snu, který se mu zjevil v podobě Nestorově:
*Toto mi pravív,
odlehl ze stanu pryč, a sladký mě opustil spánek.*
- 37 V originále je slovní hříčka, vznikající podobností slov „*Pausanias*“ a παύσατο ὄνα = dokončiti. Protože ji v českém překladě nelze napodobiti, byla vynechána i věta k ní se pojící: „učí mě totiž odborníci užívati takto v řeči stejných slov“.
- 38 Všude tu využívá Eryximachos toho, že slovo *eros* má vedle užšího významu „láska“ i obecný význam „touha“, co jsme přeložili „o touhách těla“, jsou tedy podle originálu i „lásky těla“. Srv. pozn. 62.

- 39 Myslenka Hétrakleitova, na kterou se zde naráží, je obsažena v jeho zlomku (*DK* 51): „Nerozumějí, jak (jedno) obsahující různost je samo se sebou v souhlasu; protisměrná harmonie jako u luku a lvy.“ Slovo *harmonia* tu ovšem podřizuje svůj původní význam „spojení“.
- 40 Polymnia, Músa hymnických zpěvů, je zde uvedena místo Afrodity Obecné jako zástupkyňné lidské hudby proti hudbě nebeské, kterou je Platónovi filosofie; snad i jméno Polymnia svou první složkou (*poly* = mnoho) svědlo ke spojení s jménem Pandémos, jež má první složku (*pan* = vše).
- 41 Místo *Symp.* 188c čtu s rukopisy BT ἐγώτρας, kde má Burnet ἐγώτρας podle rukop. W a Stobaia.
- 42 Tj. mně jakožto básníku komedii.
- 43 Kmen *an(d)r-* = muž a *gyné* = žena.
- 44 Podle mýtu obrovští synové Alóeovi, kteří vyhrožovali samým bohům a chtěli postavit horu Ossu na Olymp, na Ossu pak jinou horu Pélion, aby se dostali až do nebes. Ale Apollón oba zahubil, nežli dospěli. Tento mýtus je vypravován v *Od.* XI, 305–320.
- 45 *Symbolon* byla známka, podle které se poznávali členové spřátelených rodin z různých měst. To spřátelení vzniklo kdysi z poměru hostitele a hosta. Hostitel při loučení s hostem rozlomil kostku nebo destičku a dal jednu polovičku hostu, druhou ponechal sobě; ze shody těch polovic se poznávali i potomci původního hosta a hostitele.
- 46 S platýsem se srovnává půlka původního člověka proto, že i platýs při své tenkosti vypadá jako rozříznutá ryba a obě oči má na jedné ploché straně.
- 47 V těchto slovech byvá naležána narážka na historickou událost z r. 385 př. Kr., kdy byla arkadská obec Mantinea zbavena své jednohostosti a rozložena ve čtyři nebo pět spřátlených celků. Proti tomuto výkladu namítá U. von Wilamowitz-Moellendorf, *Platon*, II, str. 176 nn., že jde na našem místě o rozdělení Arkadů, ne jenom města Mantineie, a soudí, že se tu naráží na starší ustanovení z r. 418 př. Kr., podle kterého byl rozpuštěn

- arkadský spolek a všechna arkadská města měla být autonomní. Tim by ovšem odpadal divod datovati složení *Symposia* do doby krátce po r. 385, zmizel by i anachronismus, že se v přítomnosti Sokratově mluví o události, která se stala až po jeho smrti. Uplně přesvědčivý výklad Wilamowitzův není.
- 48 V originálu je přidáno ještě přirovnání $\gamma\epsilon\gamma\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$ ἄσπετος *Aspetra*, které jsem nepřeložil, poněvadž slovo *Aspai* mi je přes všechny podané výklady nejasné.
- 49 Před svátky Velkých Dionysii, o kterých byly provozovány divadelní hry, konalo se v Athénách, v tak řečeném odeiu, představování účastněných básníků a herců obecnstvu. „Podle určitého pořádku, jež asi stanovil archón, vystupovali (básníci) se svými herci i se svým sborem na podium, oznamovali obecnstvu název svých dramát, vykládali, arci jen v hlavních rysech, látku jejich a prosili za přiznání. Všichni byli ověření a v slavnostní roucho oděni, avšak herci divadelního kostýmu neměli, zejména ne škrabošek.“ (F. Groh, *Recké divadlo*, str. 33 n.)
- 50 Podle Hésiodovy *Theogonie* dva z Titánů, synů Úrana a Gaie; viz L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 9.
- 51 Podle těch mýtů byl vykleštěn Úranos od svého syna Krona a spoutáni byli Titáni, když byli přemoženi od Dia; viz L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 9 n.
- 52 Até je zosobněná zaslíbenost myslí, v které se člověk dopouští viny. Verše, které tu jsou uvedeny, pocházejí z *Il.* XIX, 92 n.
- 53 Původ tohoto výroku, jež Plátón uvádí na několika místech svých spisů, je u Pindara.
- 54 Citát ze Sofokleovy ztracené tragédie *Thyestés*.
- 55 Viz *Od.* VIII.
- 56 Citát ze Sofokleovy ztracené tragédie *Siheneboia*.
- 57 Músická umění jsou básnictví, hudba, tanec.
- 58 Básník Agathón improvizuje tu sám verše na oslavu Eróta. Závěr jeho řeči je Plátónovo úmyslné napodobení umělé technické prózy podle nauky sofistky Gorgii; hlavním jejím zna-

- kem je členění na krátké, souměrně skládané úseky (Kóla a kornata), spojované v protikladné dvojice a vyznačované i rýmy.
- 59 Narážka na verše *Od.* XI, 633–635, kde Odysseus vypravuje, jak za svého pobytu v podsvětí při pohledu na zástupy mrtvých pocítil strach, co se mu ještě může zjevit (překlad O. Vaňorného):
*hrizou bledly mi tváře,
že by snad Gorgony hlavu, té nestvůry hrůzostrašné,
velbná Persejoneia mi poslat z podsvětí mohla*
- Gorgony jsou v řeckém mýtu ohyzdné a hrozné bytosti; nejménější z nich je Medusa, jejíž obličej byl tak strašný, že kdo se na něj podíval, hned zkameněl; srv. L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 146 n. Na našem místě je hříčka slov se slovy Gorgó a Gorgias; epiteton „hrozného“ je v originále dvojsmyslné, neboť řecké slovo *deinos* znamená i „hrozný“, i „silný“ (= dovedný, působivý, zejména o řečníku) a na uvedeném místě *Odysseie* je jim opatřeno slovo „nestvůra“.
- 60 Narážka na často citovaný verš Euripidovy tragédie *Hippolytos*, 612: „jazyk přisáhl, ale mysl je bez přisahy“.
- 61 Sókratés musí objasňovat svou otázku, protože v řečtině je vazba substantiva ἔγως (= láska) s genitivem dvojnásobná; ten genitiv může totiž být subjektivní, a potom znamená ona vazba „láska něčí“, nebo objektivní, a pak = „láska k někomu“. Význam „láska“ je citěn i ve vlastním jménu Erós. V češtině tuto syntaktickou dvojnásobnost nelze napodobiti.
- 62 Tato otázka vyplývá z přibuznosti jména Erós se slovesem ἔγωγ τυρος = „mlíčovati něco“ nebo „toužiti po něčem“. Erós je Láaska i Touha. Srv. pozn. 38.
- 63 Jméno této bezpochyby fiktivní původkyně Sókratova vědění o Erótu i jméno její vlasti, města Mantineie, není voleno náhodně. Jméno Diodima obsahuje v sobě jméno Diovo a kmen slovesa τυράω (= cítiti) upomíná svým složením na Sofokleův verš „nikdo není moudrý nežli ten, koho cítí bůh“. Přivlastek mantinejská, μαντινευική, podobá se svým začátkem slovu

μαυρικέ, věštecká. Ale i kdyby snad bylo možno připustit, že Diotima byla skutečná žena, je její osobnost v dialogu zcela výtvor Platónův.

64 Poros je personifikace pojmu πόνος = průchod, cesta, proštědek, důmysl; jeho zosobnění se vyskytuje již u básníka Alkmana. Métis = Rozumnost, podle Hésiodovy *Theogonie* první choť Diova.

65 Tato personifikace se vyskytuje také v Aristofanově komedii *Plútos*.

66 Témto slovy je připravena myšlenka o Ertótu filosofovi. V řeckém originále působí slovo *filosofos* současně všemi odstíny svého významu, jež v překladu musíme rozlišovat výrazy „milovník moudrosti“, „hledatel moudrosti“, „filosof“.

67 Bylo třeba ponechat v překladu kmen těch řeckých slov, obsažených v slovese *poiein* = dělati, v původním znění, protože latinizovaná slova poezie, poeta mají význam speciální, o němž se vykládá dále.

68 Odkud je tento citát, není známo.

69 Zde se začíná řada metafor vyjadřujících filosofickou touhu po působení na vnímavé duše. V základu těchto metafor splývají pojmy ploditi a roditi, a pro touhu po onom působení se užívá v přeneseném smyslu představy těhotnosti a porodních bolestí. Původní rozdíl těchto představ podle činitele mužského a ženského se v těchto metaforách ztrácí.

70 Moira = Sudička je činná při narození člověka i při jeho smrti. Eileithyia je bohyně pomáhající ženám při porodu, viz L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 27.

71 Viz pozn. 29.

72 Kodros byl podle pověsti attický král, který dobrovolně obětoval život, aby zjednal své zemi vítezství nad Dóry.

73 Zákony přičítané v tradici Ljúkúrgovi.

74 V mystériích byly rozlišovány dva druhy zasvěcení; kdo přijal první, nižší, nazýval se *mystés*, kdo druhý, vyšší, byl *epoptés*

(= divák); srv. L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 125.

75 Slovy „jestliže tak řeknu“ napodobují větu originálu ἐὰν εἴρω οὐρωσῶ, jejíž význam není dost jasný, která však jistě charakterizuje zvláštnost Alkibiádova způsobu mluvení. Podle Plútarcha (*Alkibiádés*, 10) měl totiž Alkibiádés myšlenku vždy pohotově, ale hledal slova a přitom se často mýlil, uprostřed řeči se odmlčoval, ztrácel souvislost a pak zase začínal znovu.

76 Rozumí se chladic na víno, *psyktér*.

77 Číše, *korylé*, znamená zde dutou míru, asi 1/4 litru.

78 Verš z *Il.* XI, 514.

79 O silénech, mytických bytostech podobných satyrům, viz L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*, str. 112-114. Zde jde o schránky zhotovené v podobě silénů.

80 O Marsyovi, jenž se odvážil zápasit ve hře na píšťalu s kitharistou Apollónem, viz L. F. Saska – F. Groh, *Mythologie Řekův a Řimanův*.

81 Olympos, polomytický hráč na píšťalu (aulos), byl pokládán za vynálezce zvláštního druhu píšťalové hudby, tak řečeného auleického nomu.

82 Korybantí byli kněží maloasijské bohyně Kybely; při jejím orgiastickém kultu, jehož hlavní složkou byla pronikavá hudba, dostávali se zasvěcenci do náboženského vytržení, projevujícího se všelikými halucinacemi.

83 Narážka na vypravování, jak Odysseus unikl svůdným pěvkyním; viz *Od.* XII, 39-54.

84 Narážka na to, že byla dvě přísloví: 1) víno mluví pravdu, 2) víno a dítě mluví pravdu.

85 Dramatické napodobení obřadního zvolání při mystériích, kterým byli nezasvěceni vyzváni, aby se vzdálili a neposlouchali.

86 Narážka na výjev z *Il.* VI, 234 nn., kde si hrdinové Glaukos, ze strany trójské, a Řek Diomedés vymění zbroj, když poznají, že se jejich rodiny kdysi spřátelily (příklad O. Vanorného):

Tehdáž Kronovec Zeus vzal nadobro Glaukovi rozum, protože s Tydeovcem se nezdřáhal změnití výzbrojí, za zlatou bronzovou dostal – vzal za devěti krav – dal za sto.

- 87 Aias, po Achilleovi nejstatečnější z řeckých hrdinů před Trójou, měl veliký, neprorazitelný štít, složený ze sedmi hovězích koží.
- 88 Potridaia, korintská osada na chalkidickém výběžku Palléné, byla členem athénského námořního spolku, ale r. 431 od Athén odpadla: Athéňané poslali proti ní válečnou výpravu a r. 429 ji dobyli.
- 89 Verš z *Od. IV, 242*, jímž začíná Helena vypravovat o tom, jak se Odysseus vloupl do Tróje.
- 90 Iónové byli na oné výpravě mezi spojenci Athéňanů.
- 91 U Délia, v Boiótii, byli Athéňané poraženi za války peloponéské r. 424 př. Kr.
- 92 Athénský vojevůdce; podle něho je pojmenován Platónův dialog o statečnosti.
- 93 Mlíněn je verš Aristofanových *Oblaků*, 361, kde sbor praví k Sókratovi: „tobě, že se nadýmáš na ulicích a kouliš očima a neobut snášíš mnoho zlého a nad námi se vzněšené tváříš“.
- 94 Brasidas byl vynikající vojevůdce spartský v první části peloponéské války.
- 95 Nestor, nejstarší a nejzkušenější z řeckých králů před Trójou, a Anténór, šlechtic trójský, původce návrhu, aby Trójáné vydali Řekům Helenu, jsou srovnáváni s Perikleem pro svou rozumnost a samostatnost úsudku.
- 96 Charmidés byl Platónův strýc z matčiny strany. Platón podle něho pojmenoval dialog, v kterém Charmidés vystupuje jako mladý krasavec, který působí i na Sókrata mocným dojmem.
- 97 Tento Euthydémos, rozdílný od sořisty, podle kterého je pojmenován Platónův dialog, byl podle vypravování Xenofónova od Sókrata vyléčen ze své domýšlivosti a zcela k Sókratovi přihnul.

Seznam zkratek

	HERODOTOS
<i>Il.</i>	<i>Ilias</i>
<i>Od.</i>	<i>Odyssea</i>
	PLATÓN
<i>Symp.</i>	<i>Symposium</i>

Seznam literatury

- Groh, F., *Řecké divadlo*, Praha 1932.
- Saska, L. F. – Groh, F., *Mythologie Řekův a Řimanův*, Praha 1925⁶.
- Wiliamowitz-Moellendorf, U. v., *Platon*, I, II, Berlin 1920.